

Sámediggi

Sámedigge Sámiédiggie Saemiedigkie Sametinget

Sametingets arbete med Agenda 2030 och de globala hållbarhetsmålen

© Sametinget 2021

Sametinget Box 90, 981 22 Kiruna
Besöksadress: Adolf Hedinsvägen 58 Tel. 0980-780 30

E-post: kansli@sametinget.se

Dnr. 1.2.7-2021-384

Innehåll

SAMMANFATTNING.....	4
1. BAKGRUND	5
Om detta dokument.....	5
Agenda 2030 och hållbarhetsmålen	6
Agenda 2030 och mänskliga rättigheter.....	6
Agenda 2030 och urfolk.....	6
Agenda 2030 i Sverige.....	7
Agenda 2030 och Sametinget.....	7
2. NULÄGESBESKRIVNING OCH ANALYS.....	9
Ramarna för Sametingets arbete	9
Avskaffa fattigdom i alla dess former och ge alla människor chans till ett värdigt och tryggt liv	10
Avskaffa hunger, uppnå tryggad livsmedelsförsörjning och förbättrad nutrition samt främja ett hållbart jordbruk.....	12
Säkerställa hälsosamma liv och främja välbefinnande för alla i alla åldrar.....	15
Säkerställa en inkluderande och likvärdig utbildning av god kvalitet och främja livslångt lärande för alla	18
Uppnå jämställdhet och alla kvinnors och flickors egenmakt.....	20
Säkerställa tillgång till ekonomiskt överkomlig, tillförlitlig, hållbar och modern energi för alla.....	23
Verka för varaktig, inkluderande och hållbar ekonomisk tillväxt, full och produktiv sysselsättning med anständiga arbetsvillkor för alla	25
Minska ojämlikheten inom och mellan länder.....	27
Göra städer och bosättningar inkluderande, säkra, motståndskraftiga och hållbara.....	29
Säkerställa hållbara konsumtions- och produktionsmönster.....	31
Vidta omedelbara åtgärder för att bekämpa klimatförändringarna och dess konsekvenser	33
Skydda, återställa och främja ett hållbart nyttjande av landbaserade ekosystem, hållbart bruka skogar, bekämpa ökenspridning, hejda och vrida tillbaka markförstörelsen samt hejda förlusten av biologisk mångfald	35
Främja fredliga och inkluderande samhällen för hållbar utveckling, tillhandahålla tillgång till rättvisa för alla samt bygga upp effektiva, och inkluderande institutioner med ansvarsutkrävande på alla nivåer	38
Stärka genomförandemedlen och revitalisera det globala partnerskapet för hållbar utveckling.....	40

3. SAMMANFATTANDE SLUTSATSER.....	42
Styrkor.....	42
Svagheter	42
Möjligheter	42
Utmaningar	43
4. INSATSOMRÅDEN FÖR FORTSATT ARBETE.....	44
Integrering av hållbarhetsmålen i interna styrdokument.....	44
Ökat deltagande och inflytande i nationellt genomförandearbete	44
Ökat deltagande i globalt genomförandearbete	45
Stärkt samiskt och arktiskt samarbete	46
Information och kunskapshöjande insatser.....	46
Säkerställande av resurser.....	46

SAMMANFATTNING

Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling (Sustainable Development Goals - SDG's) antogs av FN:s generalförsamling år 2015 för att utifrån 17 mål och 169 delmål uppnå en socialt, miljömässigt och ekonomiskt hållbar utveckling världen över. Agendan representerar en ambitiös framtidssyn som kräver transformativ samhällsförändring på alla nivåer. Målen omfattar bland annat frågor om utbildning, jämställdhet, biologisk mångfald, hälsa och välbefinnande, klimatförändringar, ekonomisk tillväxt och livsmedelsproduktion. Urfolks sårbara och utsatta situation och samtidigt unika förutsättningar innebär att de intar en central roll för målen uppfyllelse.

Mot bakgrund av avsaknaden av samiska perspektiv i det nationella genomförandearbetet har Sametinget tagit fram detta dokument. Dokumentet syftar till att synliggöra och kommunicera på vilket sätt Sametinget genom sin verksamhet bidrar till att hållbarhetsmålen uppfylls samt att analysera och identifiera behov av vidare insatser. I dokumentet har gjorts ett urval av de mest centrala målen för Sametingets verksamhet.

Utgångspunkterna för vårt arbete och detta dokument är att samisk kunskap, förhållningssätt och traditioner, näringar och kultur erbjuder lösningar på dagens miljöutmaningar och bidrar till utvecklingen av ett hållbart samhälle. Samtidigt kan det nationella och internationella genomförandearbetet av Agenda 2030 och hållbarhetsmålen bidra till ökad respekt för och säkerställande av det samiska folkets rättigheter, intressen och strävanden på internationell, nationell, regional och lokal nivå.

Sametingets hållbarhetsarbete grundar sig i vårt livsmiljöprogram Eallinbiras och strävan för en livskraftig och hållbar samisk livsmiljö i Sápmi som är rotat i både en bärkraftig natur och i en levande samisk kultur. Sametingets arbete vägleds även av våra miljöledningssystem/policy och andra styrdokument. Huvuddelen av vår kärnverksamhet arbetar idag med de utpekade delmålen mer eller mindre omfattande i samtliga förvaltningsuppdrag som t.ex. språkarbete, bidragshantering, remissshantering, landsbygdsutveckling och markanvändning.

I dokumentets sammanfattande slutsatser konstateras bl.a. följande utmaningar som försvårar genomförandet av hållbarhetsmålen ur ett samiskt perspektiv:

- Bristen på information och data om den samiska befolkningen och deras situation
- Den utbredda okunskapen hos allmänheten om det samiska folket; kultur, näringar, värderingar och kunskap och hur de kan bidra till hållbar utveckling

Vi identifierar följande insatsområden för fortsatt arbete:

- Integrering av hållbarhetsmålen i interna styrdokument
- Ökat deltagande och inflytande i nationellt genomförandearbete
- Ökat deltagande i globalt genomförandearbete
- Stärkt samiskt samarbete
- Information och kunskapshöjande insatser
- Säkerställande av resurser

1. BAKGRUND

Samerna kan vara vägvisare för en hållbarare värld. Våra kunskaper, förhållningssätt och erfarenheter kan bidra till lösningar på samhällets hållbarhetsutmaningar.

Ur ett samiskt perspektiv är alla frågor hållbarhets- och miljöfrågor – eftersom hållbarheten och miljön berör alla aspekter av våra liv och vår omgivning. Människan och naturen står i ett inbördes förhållande till varandra. Natur och kultur, människan och miljön ska betraktas och behandlas holistiskt, de hör ihop och kan inte särskiljas från varandra. Vårt förhållningssätt till naturen och till varandra är vår tradition sen urminnes tid och har präglat våra värderingar, sedvänjor, sociala strukturer och relationer.

Under årtusenden har samer levt av det naturen gett och utvecklat ett sätt att leva i balans med naturen genom att bruka men inte förbruka naturens resurser så att de räcker för kommande generationer. Den samiska kulturen baseras på självhushållning (cirkulär ekonomi) och förutsätter självständigt ansvarstagande både av individen och i gemenskapen. Viktiga aspekter är närkonsumtion, småskalighet och låg resursförbrukning snarare än produkter och produktionsformer som tär på resurserna.

För oss samer är våra språk tätt sammanbundna med vår kultur och våra marker. Genom de samiska språken kommer våra värderingar och förhållningssätt till uttryck. De samiska språken är viktiga redskap för att kommunicera våra erfarenheter men även för bevarande och generationsöverföring av värdefull traditionell kunskap, árbediehtu.

Om detta dokument

Mot bakgrund av avsaknaden av samiska perspektiv i det nationella genomförandearbetet har Sametinget tagit fram detta dokument. Dokumentet syftar till att synliggöra och ge en översiktlig bild på vilket sätt Sametinget genom sin verksamhet bidrar till att hållbarhetsmålen uppfylls samt att identifiera behov av vidare insatser. Dokumentet kan användas internt och för extern kommunikation.

Vid en genomgång av samtliga mål och delmål kan konstateras att merparten berör Sametingets verksamhet på något sätt. Huvuddelen av vår verksamhet integrerar delmålen i Agenda 2030 i den ordinarie verksamheten som rör språkrevitalisering, stärkt samisk kultur, landsbygdsutveckling och rennäringsförvaltningen. I detta dokument har gjorts en avgränsning för att koncentrera och fokusera Sametingets resurser och uppmärksamhet på de 13 huvudmål och 33 delmål som vi identifierat som är mest centrala för vår verksamhet.

Urvalet av mål och delmål har huvudsakligen gjorts utifrån omfattningen av verksamheten, dvs mängden tid och arbetsinsats inom de funktioner och aktiviteter som har behörighet på de olika målen och delmålen samt Sametingets direkta eller indirekta rådighet över och påverkan på åtgärder och insatser inom respektive område. Vi har även tagit hänsyn till Sametingets resurser inom olika verksamhetsområden. Ju större påverkan/rådighet och arbetsinsats inom ett mål eller delmål desto högre relevans har de bedömts ha för Sametingets verksamhet.

Vissa av hållbarhetsmålen delmål (12.5 och 12.7 samt 13.1, 13.2 och 13.3) som handlar om upphandlingsmetoder, vattenförbrukning, elförbrukning, avfallshantering, transporter, matsvinn m.m. hanteras inte i detta dokument utan behandlas inom ramen för Sametingets miljöledningsarbete och miljöutredning.

Därutöver finns ytterligare delmål som är relevanta för vår verksamhet men där vår arbetsinsats och rådighet är begränsad och därför inte omfattas av detta dokument.¹

Agenda 2030 och hållbarhetsmålen

Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling (Sustainable Development Goals - SDG's) antogs av FN:s generalförsamling år 2015 för att uppnå en socialt, miljömässigt och ekonomiskt hållbar utveckling världen över. Agendan består av 17 mål och 169 delmål (goals and targets) som om bl.a. utbildning, jämställdhet, biologisk mångfald, hälsa och välbefinnande, klimatförändringar, ekonomisk tillväxt och livsmedelsproduktion. Utöver målen innehåller agendan medel/verktyg för genomförande (means of implementation) och för uppföljning och granskning (follow-up and review). På global nivå har även 232 globala indikatorer tagits fram för genomförandet. Mer information om Agenda 2030 finns [här](#).

Agenda 2030 och mänskliga rättigheter

Hållbarhetsmålen grundas i de mänskliga rättigheterna och målen kan endast uppnås om folkrättsliga principer om exempelvis jämlikhet och icke-diskriminering respekteras. Mänskliga rättigheter utgör verktyg för genomförandet av hållbarhetsmålen samtidigt som Agenda 2030 bidrar till förverkligandet av de mänskliga rättigheterna. I princip samtliga mål och delmål är tätt kopplade till mänskliga rättigheter och en stor andel av delmålen har kopplingar till FN:s deklaration om urfolks rättigheter. Under senare år har Agenda 2030 och hållbarhetsmålen getts ett större utrymme i granskningsprocesser för hur länder genomför och uppfyller olika människorättskonventioner.

Agenda 2030 och urfolk

Av de som lever i fattigdom utgör urfolk femton procent. Detta trots att urfolk endast utgör sex procent av världens befolkning. Vidare förvaltar urfolk globalt 80 procent av den biologiska mångfalden och har värdefulla kunskaper för hållbara levnadssätt i harmoni med miljö och natur. Urfolks sårbara och utsatta situation och samtidigt unika förutsättningar innebär att de antar en central roll i genomförandearbetet. På global nivå har urfolk status som en s.k. huvudgrupp (major group) i genomförandearbetet.

Urfolk omnämns specifikt i flera av agendans delar och delmål, bland annat vad gäller utbildning och matproduktion. Detta, tillsammans med agendans fokus på jämlikhet och anti-diskriminering ställer krav på särskilda åtgärder för att eliminera skillnader mellan minoritets- och majoritetssamhället och att bryta marginaliseringen och osynliggörandet av urfolk.

¹ Dessa övriga delmål är 1.4, 2.5, 4.7, 6.6, 8.5, 9.1, 12.3, 15.3 och 15.6

Agenda 2030 i Sverige

Av regeringsförklaringen från 2019 framgår att Sverige ska gå i "bräschen" för Agenda 2030.² För att stödja och formalisera arbetet med Agenda 2030 tillsatte regeringen en delegation som 2019 presenterade betänkandet "Agenda 2030 och Sverige: Världens utmaning – världens möjlighet".³ Betänkandet innehåller en rad förslag och bedömningar för Sveriges fortsatta genomförandearbete. I juni 2018 antog regeringen en handlingsplan för nationellt genomförande för år 2018-2020. Handlingsplanen beskriver regeringens politik i förhållande till arbetet med hållbarhetsmålen och består av olika fokus/åtgärdsområden. Av handlingsplanen framgår att jämlikhet, jämställdhet och respekt för mänskliga rättigheter är centralt för att skapa en hållbar välfärd och lyfts som ett särskilt fokusområde. Trots detta saknar handlingsplanen insatser inom det samepolitiska området.

Myndigheters arbete är centralt för det nationella genomförandearbetet och flera myndigheter har i sina regleringsbrev ett återrapporteringskrav om att redogöra för i vilken utsträckning verksamheten bidrar till att uppnå målen i Agenda 2030.⁴

I det hittillsvarande genomförandearbetet; betänkanden, del- och slutredovisningar, regeringens handlingsplan och andra dokument som tagits fram av regeringen eller på uppdrag av regeringen, konstaterar Sametinget att samiska perspektiv saknas. Detta trots att urfolk i det internationella arbetet identifierats som en särskilt viktig målgrupp för hållbarhetsmålen genomförande.

Agenda 2030 och Sametinget

Enligt Sametingets regleringsbrev ska Sametinget redovisa hur myndigheten arbetar med samisk traditionell kunskap (árbediehtu), dess betydelse för bevarande och hållbart nyttjande av biologisk mångfald och hur verksamheten bidragit till att uppnå målen i Agenda 2030.

Sametingets arbete med Agenda 2030 och hållbarhetsmålen utgår huvudsakligen från följande två aspekter

- ❖ Sametinget kan genom sin verksamhet bidra till det nationella genomförandet av Agenda 2030 och hållbarhetsmålen.
- ❖ Sametinget kan använda Agenda 2030 och hållbarhetsmålen som verktyg för att synliggöra och stärka samiska frågor inklusive rättigheter och därigenom även nå uppsatta mål för verksamheten.

² Alla statsråd i regeringen är ansvariga för genomförandet av Agenda 2030. För Sveriges internationella arbete med Agenda 2030 ansvarar biståndsmministern. För det nationella arbetet ansvarar vice statsminister. Det finns även en nationell samordnare utsedd av regeringen.

³ SOU 2019:13. Agenda 2030-delegationen tillsattes av Regeringen år 2016 och har haft som uppdrag Delegationens uppdrag har varit att föreslå en övergripande handlingsplan till regeringen, föreslå åtgärder för att främja informations- och kunskapsspridning, förankra Agenda 2030 genom en bred dialog med olika samhällsaktörer.

⁴ En rad myndigheter har även tilldelats regeringsuppdrag för att stärka det nationella genomförandearbetet hos myndigheter. Bland annat Statskontoret, Tillväxtverket och SCB.

Vi vill vara delaktiga i det nationella genomförandearbetet och samarbeta i partnerskap med regering, myndigheter och andra aktörer som arbetar med att hållbarhetsmålen ska uppnås.⁵ I det globala arbetet med Agenda 2030 används parollerna **“Nothing about us without us”** och **“Leave no one behind”**. Dessa paroller utgör även utgångspunkter för Sametingets hållning till det nationella genomförandearbetet.

Sametingets hållbarhetsarbete grundar sig i vårt livsmiljöprogram Eallinbiras och vägleds av vårt miljöledningssystem och andra styrdokument. Arbetet har många beröringspunkter med Sametingets politiska och förvaltningsmässiga målsättningar. Inte minst vad gäller ökat samiskt självbestämmande⁶ och ökat erkännande av árbediehtu inom offentlig förvaltning.

Eallinbiras

Eallinbiras är Sametingets livsmiljöprogram som anger ramarna för Sametingets arbete avseende vår livsmiljö och våra långsiktiga strävanden att förbättra och stärka situationen för det samiska folket och deras rättigheter. Eallinbiras tydliggör vår värdegrund samtidigt som den formulerar vår viljeriktning och våra mål för en hållbar och livskraftig samisk livsmiljö. De mål och den strategi som anges i Eallinbiras anknyter starkt till Sametingets arbete med Agenda 2030 och gäller därmed även som vägledning för Sametingets arbete på området. Eallinbiras uttrycker särskilt ambitionen att Sametinget får en viktig roll i Sveriges arbete med Agenda 2030. I strategin uttrycks *“Förankra Sametingets delaktighet i målen för Agenda 2030 och få utrymme i nationella och internationella program.”*

Syftet med Eallinbiras är:

- att vara ett fundament för hela Sametingets verksamhet, som definierar en långsiktig viljeinriktning och ambition att utveckla ett hållbart och livskraftigt Sápmi,
- att inspirera med samisk miljösyn och samiska värderingar som Sametinget kan agera efter och förhålla sig till
- att bidra till en omvärldssyn som förbättrar samernas och Sametingets position i frågor om hållbarhet och miljö
- att vara ett grundläggande dokument för upprättande av mer förfinade handlingsprogram och planeringsinstrument.

⁵ I kansliets verksamhetsplan anges ett särskilt mål för Agenda 2013 under 2020:

Sametingets arbete med och delaktighet i målen för Agenda 2030 är synliggjort.

⁶ Självbestämmande innebär att fatta egna beslut i och utöva inflytande över sociala, språkliga, kulturella, ekonomiska och politiska frågor som berör det samiska folket.

2. NULÄGESBESKRIVNING OCH ANALYS

Sametingets arbete med hållbarhetsmålen hanteras i den ordinarie verksamhetsplaneringen utifrån regleringsbrev och Sametingets olika samepolitiska program. Detta avsnitt beskriver Sametingets arbete med hållbarhetsmålen utifrån befintliga uppdrag och mandat. För varje mål analyseras behov och utmaningar för arbetet, eventuella målkonflikter samt Sametingets förutsättningar att påverka målens uppfyllande.

Ramarna för Sametingets arbete

Sametingets arbete med hållbarhetsmålen utgår från de ramar som reglerar Sametingets uppdrag och mandat som politiskt folkvalt organ (politiska inriktningsbeslut, budget, interna styrdokument) och som myndighet (sametingslagen, instruktion och regleringsbrev). Därtill kommer nationell lagstiftning, strategier och handlingsplaner samt internationella ramverk inom olika områden. Tillsammans svarar dessa ramar på vad och hur Sametinget ska arbeta med Agenda 2030. De är också avgörande för Sametingets rådighet över och påverkan på målens uppfyllelse. Även personella och finansiella resurser sätter ramarna för Sametingets arbete och påverkansgrad.

Sametinget har tagit fram följande interna styrdokument som har betydelse för arbetet med hållbarhetsmålen:

- Eallinbiras
- Miljöledningssystem
- Klimatstrategi
- Handlingsplan för klimatanpassning
- Näringspolitisk strategi
- Rennäringspolitisk strategi
- Kulturpolitiskt handlingsprogram
- Språkpolitiskt handlingsprogram
- Hälsopolitiskt handlingsprogram
- Utbildningspolitiskt handlingsprogram
- Internationell strategi
- Mineralpolicy
- Policy för vindkraft
- Verksamhetsplan för kansli

I övrigt kan följande nationella och internationella processer och ramverk särskilt nämnas:

- miljökvalitetsmålen
- landsbygdsprogrammet
- Regeringens handlingsplaner inom olika områden (energi, mineral, turism, klimat, mänskliga rättigheter, livsmedel, landsbygd osv)
- Lagstiftning (miljöbalken, sektorslagstiftning, regeringsformen, minoritetslagen)
- Internationella instrument och överenskommelser (t.ex. urfolksdeklarationen, CBD, Parisavtalet)

Avskaffa fattigdom i alla dess former och ge alla människor chans till ett värdigt och tryggt liv

Fattigdom omfattar fler dimensioner än den ekonomiska. Fattigdom innebär även brist på frihet, inflytande, hälsa, utbildning och säkerhet. Sametinget arbetar för ett motståndskraftigt samiskt samhälle med den långsiktiga ambitionen att förbättra och stärka situationen för det samiska folket.

Delmål 1.4

Senast 2030 säkerställa att alla män och kvinnor, i synnerhet de fattiga och de utsatta, har lika rätt till ekonomiska resurser, tillgång till grundläggande tjänster, möjlighet att äga och kontrollera mark och andra former av egendom samt tillgång till arv, naturresurser, lämplig ny teknik och finansiella tjänster, inklusive mikrokrediter.

Delmål 1.5

Till 2030 bygga upp motståndskraften hos de fattiga och människor i utsatta situationer och minska deras utsatthet och sårbarhet för extrema klimatrelaterade händelser och andra ekonomiska, sociala och miljömässiga chocker och katastrofer.

Bakgrund

Detta mål handlar övergripande om att upprätthålla de värden som kännetecknar ett demokratiskt samhälle. Demokrati är inte majoritetens lag utan skyddet av minoriteten. Detta innebär att möjligheten och förutsättningarna att leva ett liv utan fattigdom bäst kan utvärderas utifrån situationen hos de delar av befolkningen som inte tillhör majoriteten eller på annat sätt är marginaliserade eller utsatta. Sametinget saknar underlag och data som visar hur situationen ser ut för den samiska befolkningen inom de områden som målet berör.

Sametingets arbete

Sametinget arbetar inte med fattigdomsbekämpning såsom detta begrepp förstås i de flesta sammanhang – med fokus på ekonomiska förutsättningar. Sametingets arbete handlar istället om att säkerställa att det samiska folket är fri från så kallad **multidimensionell fattigdom** utifrån aspekter som frihet, inflytande, hälsa, utbildning och säkerhet. I detta arbete tar Sametinget utgångspunkt i **regeringsformen**. Enligt regeringsformen ska den offentliga makten utövas med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans frihet och värdighet. Den enskildes personliga, ekonomiska och kulturella välfärd ska vara grundläggande mål för den offentliga verksamheten. Särskilt ska det allmänna trygga rätten till arbete, bostad och utbildning samt verka för social omsorg och trygghet och för goda förutsättningar för hälsa. Det allmänna ska främja en hållbar utveckling som leder till en god miljö för nuvarande och kommande generationer och för att demokratins idéer blir vägledande inom samhällets alla områden samt värna den enskildes privatliv och familjeliv. Det allmänna ska verka för att alla människor ska kunna uppnå delaktighet och jämlikhet i samhället och för att barns rätt tas till vara. Det allmänna ska motverka diskriminering av människor på grund av kön, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, språklig eller religiös tillhörighet, funktionshinder, sexuell läggning, ålder eller andra omständigheter som gäller den enskilde som person. Av särskild relevans för

Sametinget är regeringsformens stadgande om att det samiska folkets möjligheter att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv ska främjas. Detta ställer krav på aktiva åtgärder från det allmänna.

En grundförutsättning för det samiska folket att behålla och utveckla sitt kultur- och samfundsliv där traditionella levnadssätt och näringar ingår är att det samiska folket har tillgång till och kan använda sina marker samt utöva inflytande över hur dessa marker används av andra. En annan grundförutsättning är användandet av de samiska språken och samiska traditionell kunskap. En omfattande del av Sametingets verksamhet har därför fokus på **säkerställandet av den samiska rätten till land och vatten och det samiska folkets språkliga rättigheter.**

När det gäller det samiska folkets resiliens och motståndskraft mot klimatförändringar har Sametinget ett **arbete med klimatanpassning** (se nedan under mål 13). Sametinget arbetar även kontinuerligt för att minska sårbarheten inom samiska näringar genom olika insatser och stöd (se nedan under mål 2 och 8) och för en levande samisk kultur (se nedan under mål 11).

Behov och utmaningar

En utmaning som påverkar Sametingets arbete under detta och andra mål är bristen på data information och underlag om situationen för den samiska befolkningen i olika sammanhang: hälsa och välbefinnande, sysselsättning, utbildning.

Samisk kultur, näringar markanvändning bygger på hög flexibilitet i förhållande till miljö- och vädermässiga variationer. Anpassningsförmågan kan därför av tradition anses vara hög. I dagsläget är emellertid utrymmet att nyttja denna anpassningskapacitet starkt begränsad på grund av kraftigt ökat tryck från andra mark-användningsintressen inom Sápmi.

Sametingets påverksansgrad

Som det samiska folkets företrädare och förvaltningsmyndighet för samisk kultur och samiska näringar har Sametinget ett stort ansvar att bära. I denna roll blir Sametinget en naturlig expert för samiska frågor och en viktig samverkanspart för flera aktörer i samhället.

Avskaffa hunger, uppnå tryggad livsmedelsförsörjning och förbättrad nutrition samt främja ett hållbart jordbruk

Sametinget arbetar för en ökad samisk livsmedelsproduktion som skapar sysselsättning i det samiska samhället, främjar överföring av árbediehtu och bidrar till ökad matsäkerhet och matsuveränitet.

Delmål 2.3

Till 2030 fördubbla jordbrukets produktivitet och inkomster för småskaliga livsmedelsproducenter, i synnerhet kvinnor, ursprungsfolk, familjejordbrukare, boskapsskötande nomader samt fiskare, inklusive genom säker och lika tillgång till mark, andra produktionsresurser och insatsvaror, kunskap, finansiella tjänster och marknader samt möjligheter till förädling och sysselsättning utanför jordbruket.

Delmål 2.4

Senast 2030 uppnå hållbara system för livsmedelsproduktion samt införa motståndskraftiga jordbruksmetoder som ökar produktiviteten och produktionen, som bidrar till att upprätthålla ekosystemen, som stärker förmågan till anpassning till klimatförändringar, extrema väderförhållanden, torka, översvämning och andra katastrofer och som successivt förbättrar mark och jordkvaliteten.

Bakgrund

Samisk livsmedelsproduktion och förädling utgörs huvudsakligen av rennäring, jakt och fiske. Dessa näringar utgår från naturens och djurens förutsättningar och anpassas utifrån lokala förhållanden i landskap, väder och klimat. Produktionen är småskalig och resurssnål.

Sametingets arbete

Sametinget har ett omfattande arbete med delmålen utifrån våra **näringspolitiska och rennäringsspolitiska handlingsprogram**. Avgörande för samisk livsmedelsproduktion är tillgång till mark och resurser. Centrala målsättningar för Sametingets arbete med delmålen är erkännande och respekt för samiska markrättigheter, inflytande över markanvändning, rovdjurspolitik och förvaltning samt jordbruks- och landsbygdspolitik. Sametinget deltar aktivt i samråd och programskrivning avseende Sveriges strategi för den framtida jordbrukspolitiken (CAP Common Agricultural Policy), livsmedelsstrategin och samarbetsprogrammet **Interreg Nord**.⁷

Landsbygdsprogrammet 2014-2020 är ett EU-finansierat näringslivs-utvecklingsprogram för landsbygden och består av stöd och ersättningar för att utveckla landsbygden. Miljö, hållbar utveckling och innovation är prioriterade områden. Enligt Sametingets regleringsbrev ska Sametinget bistå Jordbruksverket i genomförandet av landsbygdsprogrammet på ett sätt som är effektivt för företagen, minskar risken för sanktioner och är effektivt för

⁷ Interreg är ett EU-program som stöttar gränsöverskridande samarbete med avsikt att stärka den ekonomiska och sociala utvecklingen under 2014-2020. Länsstyrelsen är förvaltande myndighet för interreg Nord men Sametinget har sekretariat med delområde Sápmi som sitt uppdrag.

myndigheterna. Sametinget har en **egen regional handlingsplan** för vilka åtgärder som prioriteras.⁸

Inom ramen för Landsbygdsprogrammets budget har särskilda medel avsatts för insatser till att genomföra en nationell **livsmedelsstrategi**. Målet för livsmedelsstrategin är en konkurrenskraftig livsmedelskedja där den totala produktionen ökar samtidigt som miljömålen nås, syftet är att skapa tillväxt och sysselsättning och bidra till en hållbar utveckling. Inom livsmedelsstrategin har Sametinget avsatta medel för diversifiering av samiska företag. Sametinget driver även ett **kompetensutvecklingsprojekt med inriktning mot samisk mat**. Projektet ska leda till fler samiska livsmedelsföretag samt stärka och utveckla befintliga företag.

Behov och utmaningar

Sametinget förfogar idag endast över investerings- och projektmedel från EU:s jordbruks- och landsbygdsutvecklingsfond, s.k. landsbygdsstöd. Övriga jordbrukarstöd finns inte i motsvarande grad för rennäringens företag. Stöden är utformade utifrån jordbruket som är platsbundet. Eftersom rennäringen är en extensiv näring som rör sig över stora landområden ser förutsättningarna och behoven annorlunda ut. Detta innebär att rennäringens företags möjligheter att nyttja stöden fullt ut är begränsade. Sametinget skulle behöva tillgång till egna nationella medel som inte är styrda utifrån EU:s regler för jordbruk.

Sametingets uppdrag i livsmedelsstrategin omfattar inte arbete med primärproducenterna utan endast med nästa steg som är förädling och diversifiering. Då de flesta samiska förädlare även är primärproducenter uppstår ett vacuum då dessa företagare och intresseorganisationer behöver söka stöd på annat håll.

De samiska företagen är i huvudsak mikroföretag och det finns få branschorganisationer vilket gör att det saknas stöd och samordning för samiska företag inom livsmedelssektorn (produktion och förädling). Det behövs stärkta samiska branschorganisationer som kan underlätta tillgången till resurser och expertis.

Klimatförändringar, högt rovdjurstryck, ianspråktagande av samiska marker för resursutvinning gör det svårt att bedriva en effektiv och lönsam produktion i många områden vilket leder till stora förluster i flera led. Den samiska kontrollen över alla led i näringslivskedjan, måste öka för att det ska gå att förbättra och vidmakthålla kvaliteten på samisk mat och för att produktionen ska ske på ett långsiktigt hållbart sätt och för att kunna säkerställa matsäkerhet och matsuveränitet.⁹

En central utmaning för samisk livsmedelsproduktion- och förädling är bristen på inflytande i beslutfattande som påverkar dess förutsättningar.¹⁰ Företrädare för samiska intressen måste

⁸ Sametinget ingår tillsammans med Jordbruksverket, Riksantikvarieämbetet och ISOF i en av Landsbygdsprogrammets referensgrupper som har till uppgift att prioritera stöd till projekt som främjar traditionell småskalig matproduktion.

⁹ En samisk matvision, Sametinget 2012

¹⁰ OECD:s rapport *Linking the Indigenous Sami People with Regional Development*

inkluderas i framtagande av regionala utvecklingsprogram och i landsbygdsutveckling. Samernas rätt till konsultation i frågor som rör markanvändning måste stärkas.

Sametingets påverkansgrad

Mot bakgrund av Sametingets aktiva arbete och deltagande i framtagande och genomförande av strategier och program på nationell nivå har Sametinget goda förutsättningar att verka för delmålens uppfyllnad. Målen för Agenda 2030, Sveriges nationella miljö kvalitetsmål, jämställdhetsmål mm är tagna i beaktning vid utformningen av Landsbygdsprogrammet och Interreg och finns även med i programskrivningen för kommande program 2021-2027.

Säkerställa hälsosamma liv och främja välbefinnande för alla i alla åldrar

Sametinget verkar för samiska personers tillgång till sjukvård utifrån samiska behov; med kulturell förståelse och på de samiska språken. Sametinget verkar för ökat inflytande och självbestämmande i frågor som berör det samiska folket eftersom möjligheten till inflytande och medbestämmande över sin egen livssituation är avgörande för välmående och hälsa.

Delmål 3.4

Till 2030 genom förebyggande insatser och behandling minska det antal människor som dör i förtid av icke smittsamma sjukdomar med en tredjedel samt främja psykisk hälsa och välbefinnande.

Delmål 3.5

Stärka insatserna för att förebygga och behandla drogmissbruk, inklusive narkotikamissbruk och skadligt alkoholbruk.

Delmål 3.8

Åstadkomma allmän hälso- och sjukvård för alla, som även skyddar mot ekonomisk risk, tillgång till grundläggande hälso- och sjukvård av god kvalitet liksom tillgång till säkra, effektiva och ekonomiskt överkomliga grundläggande läkemedel och vaccin av god kvalitet.

Bakgrund

Kunskapen om samernas fysiska och psykiska hälsa och välbefinnande är bristande och det saknas täckande studier om hur psykosocial ohälsa drog- och alkoholmissbruk ser ut inom den samiska befolkningen. Inte heller hur tillgången till hälso- och sjukvård anpassad till samiska behov ser ut.

Sametingets arbete

Sametinget har tillsammans med Länsstyrelsen i Stockholm en central roll i genomförandet av regeringens minoritetspolitik som hanterar frågor relaterade till bl.a. hälsa och sjukvård. Inte minst i kartläggning och utredning av ny stärkt minoritetspolitik har Sametinget haft möjlighet att påverka frågor om ansvarsfördelning och behov av ytterligare insatser.

Sametinget har inrättat en hälsonämnd för att leda arbetet med samiska hälsofrågor.¹¹ Arbetet utgår från det [hälsopolitiska handlingsprogrammet](#) som tar sikte på en god hälsa för urfolket samerna, oavsett livssituation, och en språk- och kulturanpassad vård och omsorg för samer i Sápmi/Sábme/ Sábme/Saepmie och hela Sverige. Utgångspunkten är att hälsan består av en materiell, en mental/andlig och en social dimension, dvs. en holistisk syn på människan där varje människas andliga, sociala, kulturella och materiella resurser betonas.

¹¹ Protokoll Sametingets plenum https://www.sametinget.se/121917?file_id=1

Handlingsprogrammet betonar även vikten av att aktivt motverka tabun och stigma kring psykisk ohälsa samt uppmärksamma den särskilda utsatthet som återfinns t.ex. bland samiska hbtq-personer, samt samer som lever med våld i familjen.

Sametingets fokus är att öka det bristande kunskapsläget om samisk hälsa, vilket bland annat gjorts genom olika kartläggningar. År 2009 sammanställdes en **kunskapsöversikt över samernas hälsosituation i Sverige** på uppdrag från Socialdepartementet. Kunskapsöversikten lyfte fram förslag till åtgärder som syftar till att uppfylla Sveriges hälsomässiga åtaganden gentemot det samiska folket.¹² År 2016 genomförde sametinget en **kunskapsammanställning om samers psykosociala ohälsa** med syfte till att samla in och redogöra för den relevanta kunskap (vetenskaplig och annan) som redan finns, samt att identifiera vilka kunskapsluckor som bör åtgärdas.¹³

I projektet **Kunskapsnätverk för samisk hälsa** som initierades 2017 samverkar Sametinget med regionerna Norrbotten, Västerbotten, Jämtland Härjedalen och Dalarna samt samiska organisationer och andra aktörer.¹⁴ Nätverket för samisk hälsa har antagit en strategi för samisk hälsa för samer 2020 – 2030.¹⁵

Behov och utmaningar

Det samiska perspektivet saknas i den nationella lagstiftning som berör hälsa. Minoritetslagen ger samerna ett visst skydd, men inte tillräckligt utifrån de rättigheter samerna har som urfolk enligt urfolksdeklarationen. I enkätundersökningar har bland annat lyfts ett tydligt behov av vård och omsorg som tar hänsyn till den samiska patientens individuella behov utifrån bl.a. kulturella och språkliga förutsättningar.¹⁶

Sverige har även återkommande fått internationell kritik för att inte leva upp till sina åtaganden när det gäller att tillämpa principen om samers rätt till inflytande över beslut som berör dem. Kritiken riktar sig mot att samråd mellan myndigheter och samer har karaktären av information utan reell möjlighet för samer att påverka innehållet i de beslut som fattas.¹⁷ Rådighet över sin egen livssituation är grundläggande för psykiskt välmående.

Det bristande kunskapsläget och avsaknaden av forskning inom suicid, psykisk ohälsa, alkohol, etnisk diskriminering, våld, tillit i vårdmöten samt historiska trauman leder till svårigheter att identifiera lämpliga insatser för att säkerställa tillgång till hälso- och sjukvård utifrån samiska behov. Det saknas även resurscentrum för samisk hälsa som kan ansvara för bl.a. insamling och analys av data och statistik samt insatser och åtgärder.

¹² Samernas hälsosituation i Sverige – en kunskapsöversikt. Södra Lapplands forskningsenhet, Sametinget (2009)

¹³ https://www.sametinget.se/rapport_psykosocial_ohalsa Jon Petter Stoor 2016

¹⁴ <https://www.norrbotten.se/sv/Utveckling-och-tillvaxt/Folkhalsa/Fokusomraden/Samers-halsa/>

¹⁵ Strategi för samisk hälsa https://www.sametinget.se/149573?file_id=1

¹⁶ I en webbenkät riktad till samer och genomförd av Kunskapsnätverket för samisk hälsa under hösten 2018 svarade drygt 80 procent att samisk språk- och kulturkompetens hos behandlare skulle underlätta "mycket" eller "ganska mycket" för dem när de sökte vård. Bland renskötare var motsvarande siffra 90 procent.

¹⁷ Samisk språklag och internationella konventioner. Marie B Hagsgård, dnr 2019-00676

Sametingets påverkansgrad

Utifrån nya utredningar om stärkt minoritetspolitik samt ökat samarbete med regionerna inom Sápmi inom hälso- och sjukvård har Sametinget goda möjlighet att påverka delmålens genomförande ur ett samiskt perspektiv. Dock saknar Sametinget ekonomiska och personella resurser för att arbeta med samiska hälsofrågor i enlighet med våra politiska ambitioner. Få resurser för handläggning av ärenden, information och rådgivning samt genomförandet av det hälsopolitiska handlingsprogrammet innebär begränsad arbetsinsats.

Säkerställa en inkluderande och likvärdig utbildning av god kvalitet och främja livslångt lärande för alla

Sametinget har en allmän utbildningspolitisk funktion och arbetar för att alla samer har tillgång till samisk utbildning på sitt samiska språk.

Delmål 4.5

Senast 2030 avskaffa skillnaderna mellan könen inom utbildningsområdet och säkerställa lika tillgång till utbildning och yrkesutbildning på alla nivåer för utsatta personer, inklusive personer med funktionsnedsättning, urfolk och barn som lever under utsatta förhållanden.

Bakgrund

Sameskolstyrelsen ansvarar för den undervisning som bedrivs vid de fem sameskolorna med tillhörande förskolor och att anordna samisk integrerad undervisning samt främja utveckling och produktion av läromedel. Sametinget har inget särskilt formellt ansvar för skol- utbildningsfrågor förutom det som anges i **sametingslagen** om att Sametinget fastställa mål för och leda det samiska språkarbetet samt utse ledamöterna i Sameskolstyrelsen.¹⁸

Sametingets arbete

Sametinget arbetar för inrättande av en utbildningspolitisk nämnd och har ett **utbildningspolitiskt handlingsprogram**¹⁹ där det anges att Sametinget har en allmän utbildningspolitisk funktion att bevaka och bereda utbildningsfrågor som ligger utanför sameskolans ansvarsområde och utöva stödjande, samarbetande och påverkande uppgifter inom utbildningssektorn. De stödjande uppgifterna handlar om informationsinsatser och åtgärder inom minoritets- och språkpolitiken.

I Sametingets **språkpolitiska handlingsprogram** framgår vår vision om att alla samer ska kunna tala, läsa och skriva samiska och att de samiska språken ska vara levande och välmående språk som används och värdesätts i samhället.²⁰ Utifrån den språkpolitiska visionen blir samisk utbildning central eftersom utbildning har stor betydelse för de samiska språkens utveckling som i sin tur påverkar Sametingets måluppfyllelse beträffande språk.

Att inrätta en utbildningspolitisk nämnd med resurser och ansvar för utbildningsfrågor blir ett naturligt steg för att stärka det demokratiska och samiska inflytandet. Ett ökat utbud av samiska utbildningsalternativ ökar möjligheterna till egenmakt och inflytande.

Behov och utmaningar

Lika tillgång till utbildning förstås ofta som att samma standard ska gälla för alla. Sametinget menar att säkerställandet av lika tillgång till utbildning och yrkesutbildning på alla nivåer innebär att samiska barn, ungdomar och vuxna ska ha tillgång till utbildning i och på samiska i samisk förskola, grundskola, gymnasium och högre utbildning. Detta kan endast

¹⁸ Sametingslagen 2 kap 1 § 2 och 3 p

¹⁹ https://www.sametinget.se/51857?file_id=1 antaget av plenum_2012-10-23-26, § 47

²⁰ Språkpolitisk handlingsplan https://www.sametinget.se/106947?file_id=1

genomföras om det finns tillgång till lärare som kan undervisa i och på samiska. Lärarbristen är en av de mest centrala utmaningarna för att säkerställa samisk undervisning.

De samepolitiska frågorna inklusive inom det minoritetspolitiska området ligger hos kulturdepartementet medan Sameskolstyrelsen är en myndighet under utbildningsdepartementet. Detta kan leda till fragmentering och otydlig ansvarsfördelning av utbildningsfrågor som samiska frågor och rättighetsfrågor eller som utbildningsfrågor.

Sametingets påverkansgrad

Sametinget omfattas inte av myndighetsuppdrag för utbildningsfrågor. Sametinget har i nuläget inte en särskild nämnd/avdelning för utbildningsfrågor utan dessa hanteras närmast av Sametingets språknämnd respektive språkavdelning. Bristen på resurser och ett tydligt mandat innebär att Sametingets fördjupade arbete med samiska utbildningsfrågor är begränsat och vi har små möjligheter att påverka relevanta frågor som läromedel, lärarutbildningar, tillgång till de samiska språken i skolor och förskolor.

Uppnå jämställdhet och alla kvinnors och flickors egenmakt

Sametinget arbetar kontinuerligt med jämställdhet med olika aktiviteter kring normer och värderingar utifrån målsättningen att samiska kvinnor och män har samma rättigheter, möjligheter och skyldigheter inom alla områden i livet.

Delmål 5.1

Avskaffa alla former av diskriminering av alla kvinnor och flickor överallt.

Delmål 5.2

Avskaffa alla former av våld mot alla kvinnor och flickor i det offentliga och privata rummet, inklusive människohandel, sexuellt utnyttjande och andra typer av exploatering.

Delmål 5.4

Erkänna och värdesätta obetalt omsorgs- och hushållsarbete genom att tillhandahålla offentliga tjänster, infrastruktur och socialt skydd samt genom att främja delat ansvar inom hushållet och familjen, i enlighet med vad som är nationellt lämpligt.

Delmål 5.5

Tillförsäkra kvinnor fullt och faktiskt deltagande och lika möjligheter till ledarskap på alla beslutsnivåer i det politiska, ekonomiska och offentliga livet.

Bakgrund

Jämställdhet är en viktig del i arbetet med att dekolonisera och stärka det samiska folket och samhället. Genom att arbeta långsiktigt med jämställdhet bidrar Sametinget till psykisk och fysisk hälsa, levande kultur och ett starkare samiskt samhälle.

Sametingets arbete

År 2013–2015 fick Sametinget tillsammans med andra myndigheter ett särskilt uppdrag av regeringen att arbeta med **jämställdhetsintegrering i myndigheten (JiM)**. Sametinget har därefter fortsatt arbeta med jämställdhet i myndighetens arbete med olika aktiviteter kring normer och värderingar.

Vårt jämställdhetsarbete utgår från vårt **jämställdhetsprogram** samt interna styrdokument för myndigheten **jämställdhetsplan**. Sametinget bevakar även det arbete som sker nationellt och globalt för genomförande av FN:s konvention om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor (CEDAW)

Sedan 2019 har Sametinget ett pågående **regeringsuppdrag att kartlägga jämställdheten inom det samiska samhället**.²¹ I uppdraget anges att Sametinget ska utgå från regeringens mål för jämställdhetspolitiken, nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld

²¹ KU2019/00469/CSM, KU2019/01249/CSM

mot kvinnor²² samt Europarådets rekommendationer avseende Sveriges efterlevnad av Istanbulkonventionen. Uppdraget fokuserar på att identifiera kunskapsluckor och ta fram förslag på åtgärder utifrån kartläggningens resultat. Uppdraget ska slutredovisas i oktober 2020.

I uppdraget ingår specifikt att **följa upp mäns våld mot kvinnor i det samiska samhället** utifrån delmål 5.2.²³ Även delmål 5.4 kartläggs till viss del inom pågående uppdrag.²⁴ Inom uppdraget genomförs en kartläggning av representation sett till fördelning av kvinnor och män i exempelvis samebyarnas styrelser samt styrelser i samiska föreningar och organisationer, förutom Sametingets egen verksamhet (plenum, styrelse och kansli). Sametinget kartlägger inom det aktuella regeringsuppdraget forskning och övriga insatser som omfattar exempelvis konsekvenser av rennäringslagstiftningen, ur ett jämställdhetsperspektiv.

Behov och utmaningar

Att kartlägga jämställdheten i det samiska samhället är komplext. Bland annat ser vi att det inte går att arbeta med jämställdhet i det samiska samhället utan att även beakta etnicitets-, diskriminerings- och urfolksaspekter, intersektionalitet, jämlikhet och koloniseringen av Sápmi. För att kunna kartlägga jämställdhet måste det samiska samhället definieras så långt det är möjligt i identifierbara beståndsdelar (samebyar, civilsamhällesorganisationer, utbildning, skolor m.fl.) samt de samiska beståndsdelarnas och samernas integrering i det svenska majoritetssamhället – och de implikationer integreringen i sin tur medför. Dessa faktorer medför svårigheter med att fastställa en giltig validitet i kartläggningen, då vi inte med säkerhet kan definiera målgruppen eller dess omfattning samt undersökningsområdets avgränsning. Det innebär i sin tur att det blir komplicerat att kartlägga både kvalitativ och kvantitativ jämställdhet²⁵.

Vidare resulterar förbudet att genomföra databehandling eller registrera uppgifter som röjer etnisk tillhörighet i flera hinder för systematisk, etisk försvarbar och relevant kunskapsproduktion om samiska förhållanden.

Erfarenheter från tidigare jämställdhetsprojekt och aktiviteter visar på mycket komplexa problemställningar inom området mäns våld mot kvinnor inom samiska miljöer, vilket medför svårigheter att utforska dessa faktorer.

²² skr. 2016/17:10

²³ Formuleringen överensstämmer med regeringens delmål 6 för jämställdhetspolitiken: "Mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet.

²⁴ Detta delmål överensstämmer med regeringens delmål 4 för jämställdhetspolitiken: "Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet. Kvinnor och män ska ta samma ansvar för hemarbetet och ha möjligheter att ge och få omsorg på lika villkor."

²⁵ Kvalitativ jämställdhet är att både kvinnors och mäns kunskaper, erfarenheter, värderingar tas tillvara och berikar utvecklingen inom alla områden i samhället. Kvantitativ jämställdhet är en jämn fördelning mellan kvinnor och män inom alla områden i samhället tex utbildning, yrken, fritidsaktiviteter och maktpositioner. SCB, 2018. "På tal om kvinnor och män".

Vår slutsats är att det krävs öronmärkta resurser för jämställdhetsarbetet och ett långsiktigt perspektiv för att få jämställdhetsfrågan integrerad i såväl Sametingets arbete som det samiska samhället.

Sametingets påverkansgrad

Mot bakgrund av det särskilda regeringsuppdraget och Sametingets arbete med jämställdhetsfrågor sedan flera år tillbaka har Sametinget hög påverkansgrad för delmålens genomförande ur ett samiskt perspektiv. Genom fördelning av medel och bidrag (kulturbidrag, verksamhetsstöd, fördelning av medel via landsbygdsprogrammet osv) samt upphandling har Sametinget verktyg för att främja ett jämlikt samiskt samhälle.

Säkerställa tillgång till ekonomiskt överkomlig, tillförlitlig, hållbar och modern energi för alla

De marker som bebos och förvaltas av urfolk spelar en avgörande roll i att upprätthålla koldioxidlager. Urfolks levnadssätt, traditioner och kunskap är centrala för att begränsa klimatförändringar och anpassa sig till dess följder. Sametinget arbetar för att samiska behov, intressen och rättigheter beaktas i den nationella energiplaneringen.

Delmål 7.2

Till 2030 väsentligen öka andelen förnybar energi i den globala energimixen.

Bakgrund

Enligt regeringens handlingsplan för Agenda 2030 är ambitionen med genomförandet av delmålet att Sverige ska transformeras till världens första fossilfria välfärdsländ. Något som innebär en ökad satsning på vindkraft, vattenkraft, bioenergi och tillhörande infrastruktur (anläggningar, kraftnätsutbyggnad, vägar osv.). Även om Sametingets verksamhet omfattar frågor kring förnybar energi (vind- och vattenkraft) handlar detta delmål inte främst om Sametingets bidrag till målets genomförande utan om hur Sametinget kan bistå myndigheter så att omställningen till förnybar energi inte resulterar i en ny våg av "grön kolonialism" som kränker samiska rättigheter.

Sametingets arbete

Enligt sametingslagen ska Sametinget medverka i samhällsplaneringen och bevaka att samiska behov beaktas, däribland rennäringens intressen vid samhällsplanering vid nyttjande av mark och vatten. Sametinget har bland annat antagit en **vindkraftspolicy** som vägleder vårt arbete. Sametinget håller även på att ta fram ett **vägledningsdokument för markanvändning**.

Sametinget håller utbildningar om renskötseln och dess villkor för olika myndigheter och intressenter. Sametinget är även ansvarig myndighet för utpekande av **riksintresse rennäring** enligt miljöbalken vilket är centralt för beslutsfattande om avvägningar om hur mark ska användas. Sametinget deltar även i Energimyndighetens arbete med att ta fram en **vindkraftsstrategi**.

Behov och utmaningar

Produktionen av förnybar energi och den påverkan som den har på samiskt närings- och samhällsliv samt natur- och kulturmiljövärden genererar ofta en intressekonflikt då utbyggnaden i många fall sker där samisk markanvändning förekommer. I flera fall utan samiska rättighetshavares samtycke. Sametinget ser en positiv trend i hur respekten för samiska rättigheter, behov och intressen getts ett utökad utrymme i tillståndsprövningar av

vindkraftsetableringar.²⁶ Även det ökade behovet av de mineraler (t.ex. vanadin) som krävs för omställningen till ett fossilfritt samhälle kan leda till ökad prospektering och etablering av gruvor på samiska marker. Detta i sin tur medför negativa kumulativa effekter för den redan hårt trängda renskötseln och fragmenterar viktig grön infrastruktur och landskap.

Regeringens energipolitik har hittills inte uppmärksammat de målkonflikter den ger upphov till. Därför är det centralt att Sametinget involveras i strategiskt arbete vad gäller omställningen till hållbar energi.

Länders omställning till hållbar energi och alla människors tillgång till hållbar energi utifrån en rättighetsbaserad ansats är centrala frågor som uppmärksammas globalt. Även för urfolk världen över är dessa frågor viktiga och drivs genom initiativen *Right Energy Partnership with Indigenous Peoples* och *Commitments for Action on Climate* som Sametinget ställt sig bakom.

Sametingets påverkansgrad

Sametinget har begränsad rådighet över markanvändningsfrågor och ges begränsad möjlighet till inflytande över processer som huvudsakligen regleras genom miljöbalken och plan- och bygglagen. Men genom sitt uppdrag i sametingslagen, som ansvarig myndighet för riksintresse rennäring och som remissinstans i tillståndsprövningsprocesser ges Sametinget ett visst mandat till påverkan. Sametingets medverkan i arbetet med att ta fram en nationell vindkraftsstrategi är det första exemplet där Sametinget involveras på övergripande nivå i strategiskt arbete.

²⁶ FN:s specialrapportör on human rights and environment har genomfört en granskning av Norge med fokus på bl.a. vindkraftsetableringars påverkan på samisk markanvändning <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=25032&LangID=E>

Verka för varaktig, inkluderande och hållbar ekonomisk tillväxt, full och produktiv sysselsättning med anständiga arbetsvillkor för alla

Det samiska företagandet har stor potential och är en viktig faktor för den samiska kulturen, det samiska språket och för landsbygdens utveckling och fortlevnad. Sametinget arbetar för att förbättra förutsättningarna för samiskt företagande och för ekonomisk utveckling på samiska villkor.

Delmål 8.2

Uppnå högre ekonomisk produktivitet genom diversifiering, teknisk uppgradering och innovation, bland annat genom att fokusera på sektorer med högt förädlingsvärde och hög arbetsintensitet.

Delmål 8.3

Främja utvecklingsinriktad politik som stödjer produktiv verksamhet, skapande av anständiga arbetstillfällen, företagande, kreativitet och innovation samt uppmuntra att mikroföretag liksom små och medelstora företag växer och blir en del av den formella ekonomin, bland annat genom tillgång till finansiella tjänster.

Delmål 8.9

Senast 2030 utarbeta och genomföra politik för hållbar turism som skapar arbetstillfällen och främjar lokal kultur och lokala produkter.

Bakgrund

Undersökningar visar att samiska näringar och kultur har stor betydelse för regionens kulturella profil och är en stor tillgång för turistnäringen. Besöksnäringen har ökat markant i Sverige det senaste årtiondet och är viktig för arbetsmarknaden i norra Sverige.

Sametingets arbete

Enligt regleringsbrevet ska Sametinget bistå förvaltningsmyndigheten (Jordbruksverket) i genomförandet av **landsbygdsprogrammet 2014 – 2020** på ett sätt som är effektivt för företagen, minskar risken för sanktioner och är effektivt för **Interreg**.

Sametinget verkar för ett attraktivt näringslivsklimat med fler nya samiska företag och ökad tillväxt i befintliga företag. Den stora utmaningen består i att **stärka och bevara våra traditionella samiska näringar** och samtidigt skapa förutsättningar som ger möjlighet att utveckla nya livskraftiga verksamheter. De näringar som traditionellt är kännetecknande för samerna är rennäring, duodji, gårdsbruk, jakt och fiske.

Sametinget har deltagit i en studie som **OECD** genomfört där deltagandet av samiskt företagande och näringsliv på regional nivå analyserades. Utifrån rapporten har Sametinget initierat ett samarbete med regionerna inom Sámpi för att hitta lösningar för hur samisk ekonomisk utveckling kan främjas på regional nivå. Sametinget deltar även i regionernas arbete att ta fram **regionala utvecklingsplaner (RUP) och strategier (RUS)**.

Kartläggning visar att samiska företag verksamma inom turism- och besöksnäringen samt inom matsektorn är de som har bland det största antalet sysselsatta per företag. Inom dessa sektorer ser vi en positiv utveckling vad gäller antal företag och lönsamhet och att möjligheterna att försörja sig inom dessa näringsgrenar är bättre än inom andra samiska näringsgrenar.²⁷ Sametinget arbetar för att långsiktigt stärka dessa sektorer genom bl.a. att **stötta branschorganisationer**.

Behov och utmaningar

Det samiska samhället upplever samma problematik som övriga landsbygden då det är svårt att få framförallt unga att stanna i glesbygden. Eftersom kundunderlaget är litet och det är långt till de större städerna är det svårt att få lönsamhet i företagen. Många små företagare har svårt att hitta finansiering och söka lån i bank, framförallt för renkötsföretagen då det oftast saknas säkerheter för att pantsätta lånen. Företag inom turism och förädling/mathantverk är de företag som har störst lönsamhet. Inte minst då det finns stor efterfrågan på lokalproducerat, naturturism etc.

Rapporten från OECD²⁸ ger rekommendationer för hur Regeringen och Sametinget kan förbättra möjligheterna för samiska näringsliv bland annat genom att

- ❖ förbättra insamling och åtkomst av data om samiskt näringsliv
- ❖ förstärka policies och program
- ❖ stärka kopplingarna mellan samerna och regionalt utvecklingsarbete

Sametingets påverkansgrad

Genom samarbetet med OECD har Sametinget knutit starkare kontakter med ansvariga departement, myndigheter och regioner som jobbar med regional utveckling och näringslivsfrågor. Rapporten har även bidragit till ett ökat synliggörande av samisk näringsverksamhet. Detta tillsammans med Sametingets tidigare arbete med landsbygdsprogram, främjande av samiskt företagande, regional samverkan och interreg ger Sametinget goda möjligheter att påverka delmålens genomförande.

²⁷ Läget i Sápmi – kartläggning samiskt näringsliv, WSP, 2019

²⁸ OECD Rural policy Reviews - Linking the Indigenous Sami People with Regional Development in Sweden

Minska ojämlikheten inom och mellan länder

Enligt urfolksdeklarationen och andra folkrättsliga principer har samer rätt i inflytande i frågor som berör dem. Sametingets strävan, som genomsyrar all verksamhet på nationell, regional och internationell nivå är självbestämmande för det samiska folket.

Delmål 10.2

Till 2030 möjliggöra och verka för att alla människor, oavsett ålder, kön, funktionsnedsättning, ras, etnicitet, ursprung, religion eller ekonomisk eller annan ställning, blir inkluderade i det sociala, ekonomiska och politiska livet.

Delmål 10.3

Säkerställa lika möjligheter och minska förekomsten av ojämlika utfall, bland annat genom att avskaffa diskriminerande lagstiftning, politik och praxis och främja lagstiftning, politik och åtgärder av lämpligt slag i detta hänseende.

Bakgrund

Ojämlikhet och diskriminering kan endast elimineras utifrån förståelsen om att rättvisa omfattar åtgärder om positiv särbehandling – att lika ska behandlas lika och att olika ska behandlas olika. Detta kräver förståelse och kunskap om samernas historia, förutsättningar, behov, kultur och rättigheter.

Sametingets arbete

Sametinget arbetar för ett ökat erkännande av och respekt för samiska rättigheter vad gäller bl.a. självbestämmande som omfattar rätt till delaktighet och inflytande i frågor som berör det samiska folket. Sametingets uppdrag enligt sametingslagen syftar också till att stärka samisk delaktighet i det sociala och politiska livet.

Sametinget driver med stöd av regeringen ett arbete med att upprätta en **sanningskommission**. I detta arbete ska historiska oförrätter och kränkningar av samiska rättigheter belysas och åtgärder för framtiden föreslås som säkerställer att samernas ställning respekteras och att övergrepp inte upprepas.

Vi arbetar även för antagande av flera ramverk som ska stärka samernas delaktighet i samhällets olika delar, inklusive beslutsfattande. **Konsultationsordning** och **Nordisk samekonvention** är två exempel.

Genom omvärldsbevakning och omvärldsanalys följer Sametinget den globala utvecklingen av mänskliga rättigheter. Sametinget arbetar för genomförande av Sveriges internationella åtaganden gentemot det samiska folket samerna, framför allt utifrån olika människorättskonventioner som rör urfolk. Sametinget bevakar regeringens rapportering till de olika **granskningsmekanismerna inom FN och Europarådet** och författar även egna alternativa rapporter (s.k. skuggrapporter) där Sametinget presenterar sin bild av hur Sverige efterlever sina åtaganden vad gäller mänskliga rättigheter och lämnar synpunkter på vilka rekommendationer som granskningsmekanismerna bör lämna. Där det är möjligt

deltar Sametinget vid gransknings-sessionerna. Sametinget följer upp, internt och i nära samarbete med regeringen, de rekommendationer som lämnas av granskningsmekanismerna och arbetar för att regeringen vidtar åtgärder.

Utifrån regeringens nationella kraftsamling kring Demokratin 100 år har Sametinget tilldelats ett uppdrag att stärka samers förutsättningar att delta i demokratiska beslutsprocesser och i det offentliga samtalet. I uppdraget ska Sametinget genomföra folkbildande och kunskapshöjande insatser som bidrar till att stärka samers, särskilt unga samers, intresse och möjligheter att delta aktivt i demokratin och dess beslutsprocesser, samt i det offentliga samtalet.²⁹

Behov och utmaningar

I internationella granskningar har framför allt brister i svensk diskrimineringslagstiftning påpekats vad gäller bl.a. avsaknad av språk som diskrimineringsgrund. Även bristen på statistik och data om den samiska befolkningen och deras situation har framhållits som en stor utmaning för att kartlägga och analysera hur den samiska befolkningen utsätts för diskriminering eller inkluderas i det sociala, ekonomiska och politiska livet.

I Girjasdomens spår har hatbrott mot samer tilltagit. Polarisering och intressekonflikter mellan samer och andra grupper i samhället ökar med avsaknaden av tydliga politiska beslut och prioriteringar.

Okunskapen om samiska förhållanden, historia och rättigheter är fortfarande utbredd i det svenska samhället och hos beslutsfattare och bidrar dels till osynliggörande av samer men kan även orsaka marginalisering, stigmatisering och utanförskap. Det behövs omfattande kunskapsinsatser och medvetandegörande kring de övergrepp samerna utsatts för. För att motverka okunskap är det centralt att undervisning om samerna och samiska frågor är obligatorisk genom hela grundskolan. Vi ser även ett behov av kunskapshöjande insatser inom myndigheter inklusive regeringskansliet.

Även om samråd och konsultationer med Sametinget inför beslutsprocesser som berör oss har ökat uppstår återkommande situationer där Sametinget i efterhand informeras om eller på egen hand upptäcker ärenden där vi borde medverkat och vår inställning och kompetens borde ha efterfrågats.

Sametingets påverkansgrad

Frågorna utgör Sametingets kärnverksamhet och har hög politisk prioritet. Genom Sametingets mandat inom minoritetspolitiken och inflytande i internationella granskningsprocesser har Sametinget möjlighet att påverka målens genomförande. Även i täta kontakter med kulturdepartementet, arbetet med konsultationsordning och samisk sanningskommission har Sametinget goda möjligheter att påverka delmålens genomförande.

²⁹ Ku2020/00918/MD

Göra städer och bosättningar inkluderande, säkra, motståndskraftiga och hållbara

Samerna bär ett värdefullt natur- och kulturarv. Sametinget målsättning är att ansvaret för samiska kulturarv ska ingå i Sametingets förvaltningsuppdrag och att det finns rättsliga skydd för samiskt kulturarv.

Delmål 11.4

Stärka insatserna för att skydda och trygga världens kultur- och naturarv.

Bakgrund

Samiskt materiellt- och immateriellt kulturarv är ett resultat av livsmiljö och värderingar. Samiska kulturmiljöer är även naturarv. Den samiska kulturen har i årtusenden levt i symbios med naturen och gett upphov till kulturella uttryck, kulturmiljön och kunskapen att förvalta naturresurser. Kultur är en arena som stärker det samiska civilsamhället. Ökat inflytande och ansvar över det egna kulturavet minskar ojämlikheten, främjar demokratin och bidrar till ökad kunskap hos allmänheten.

Sametingets arbete

Sametingets uppdrag enligt sametingslagen är att verka för en levande samisk kultur och ta initiativ till verksamheter och föreslå åtgärder som främjar denna kultur. I arbetet med delmålet bevakar Sametinget samiska kulturfrågor i Sverige för att utveckla och främja konst- och kulturliv, skapa förutsättningar för en stabil infrastruktur för samiska kulturinstitutioner och att samiska kulturarv ska ingå i Sametingets förvaltningsuppdrag. Arbetet utgår från det **kulturpolitiska handlingsprogrammet**.

Sametinget arbetar för ökat inflytande och god förvaltning av samiska materiella- och immateriella kulturarv och att det ska finnas rättsliga skydd. Exempel på sakfrågor är arkiv, återbördande av museiföremål och mänskliga kvarlevor. I arbetet med **Renbruksplaner** implementeras samiska forn- och kulturlämningar och kulturmiljövård. **Åtgärder till samisk byggnadsvård finns i Landsbygdsprogrammet**. Sametinget är alltmer involverad som samrådspartner och ingår i samverkan med institutioner och myndigheter som arbetar med samiska kulturarv vilket är en positiv utveckling. Sametinget har även i uppgift att yttra sig i ärenden om **fastställande av samiska ortnamn**, granska förslag till samiska namn på allmänna kartor. Sametinget arbetar för att användande av samiska ortnamn sker enligt god ortnamnsed för att säkerställa att de samiska ortnamnen blir korrekt använda.

Sametinget samverkar inom Samiskt Parlamentariskt Råd (SPR) för en gemensam kulturarvspolitik, för implementering av UNESCO:s konvention till skydd för immateriella kulturarv samt för immaterialrättsligt skydd av urfolks kulturarv. Sametinget ingår i **nationella samrådsgruppen för arbetet med konvention för det immateriella kulturarvet**. Internationellt bevakar Sametinget arbetet inom WIPO och UNESCO.

Behov och utmaningar

Förvaltningen av samiskt kulturarv är uppdelad på ett flertal myndigheter och institutioner. Denna fragmentisering medför svårigheter att få tillräckliga resurser och prioritet för

bevarande och säkerställande av samisk kultur. Det finns ett stort behov av att förtydliga förvaltningen av det samiska kulturarvet och se över Sametingets och andra samiska institutioners ansvar för samisk kultur.

Samiska kulturarv är underrepresenterade vad gäller skydd. Kulturmiljöer behöver skyddas i högre grad från förstörelse vid exploatering av naturens resurser. Bristen på resurser till dokumentation av forn- och kulturlämningar ger effekten att kunskap och historien om den samiska kulturen förloras oåterkalleligt. Samiska kulturmiljöer är även biologiska kulturarv och bidrar till den biologiska mångfalden och främjar djurlivet. Sametinget och samiska institutioner behöver ges större inflytande över kulturföremål, kulturmiljöer och andra samiska materiella och immateriella kulturarv. Vi ser även ett behov av ytterligare dokumentering och inventering av samiska kulturmiljöer.

Att skriva och upplysa om historien från samiskt perspektiv motverkar ojämlikhet och diskriminering och kan vara del i en försoningsprocess mellan stat och samiska folket. Samisk kunskap om Sápmis natur- och kulturarv behöver värderas högre då folket har bidragit till den kultur vi lever i.

Krav på återföranden från museer till Sápmi av samiska ceremoniella föremål och mänskliga kvarlevor ökar från den samiska allmänheten. Bristen på en tydlig anpassad lagstiftning försvårar processen. Återförandeärenden är tids- och resurskrävande och i avsaknad av nationella medel för ändamålet bedrivs ärenden i projektform. En bättre samordning mellan myndigheter och organisationer krävs och det är även önskvärt med nationella medel för att effektivisera arbetet för alla inblandade parter.

Sametingets påverkansgrad

Även om avsaknaden av ett tydligt förvaltningsansvar för kulturarv en delvis begränsad rådighet över delmålet genomförande är samisk kultur Sametingets övergripande uppdrag enligt sametingslagen. Sametingets omfattande verksamhet i frågorna genom hög politisk prioritet, ökad samverkan med andra ansvariga myndigheter och institutioner samt med Sametingen genom SPR ger Sametinget en hög påverkansgrad.

Säkerställa hållbara konsumtions- och produktionsmönster

Samernas syn och traditionella levnadssätt är viktiga för en hållbar konsumtion och produktion eftersom vi har levt av det naturen gett och utvecklat ett sätt att leva genom att bruka men inte förbruka naturens resurser. Sametinget strävar efter balans och ett bärkraftigt nyttjande, som sträcker över kommande generationer.

Delmål 12.2

Senast 2030 uppnå en hållbar förvaltning och ett effektivt nyttjande av naturresurser.

Delmål 12.8

Senast 2030 säkerställa att människor överallt har den information och medvetenhet som behövs för en hållbar utveckling och livsstilar i harmoni med naturen.

Bakgrund

Samiska synsätt och traditionella levnadsätt kan vara vägvisare för en omställning till hållbar konsumtion och produktion där man minskar den negativa påverkan på klimat, miljö, natur och människors hälsa.

Sametingets arbete

Genom att använda vårt mandat enligt **sametingslagen** – att medverka i samhällsplaneringen och bevaka att samiska behov beaktas, däribland rennäringens intressen vid nyttjande av mark och vatten – kan vi bidra till en hållbar förvaltning och nyttjande av naturresurser. Detta bl.a. annat genom att besvara **remisser**, delta i olika **samrådsgrupper**, sektorråd i samverkan med andra myndigheter som ansvarar för markanvändnings- och resursanvändningsfrågor.

För Sametingets vidkommande måste samverkan och åtgärder för att åstadkomma ett långsiktigt hållbart samhälle involvera alla delar och nivåer i samhället. I denna process är det viktigt att våga **ifrågasätta nuvarande konsumtionsmönster och energiförbrukning** och att våga vidta åtgärder för en **holistiskt transformativ samhällsomvandling** som utgår från andra värden än ekonomiska och som inte sätter ekonomisk tillväxt i första rummet.

Sametingets arbete med att **säkra marker till utövande av samisk kultur och traditionella näringar** såsom renskötsel, jakt och fiske framför storskalig kommersiell naturresursutvinning bidrar till minskad exploatering av natur och miljö (se mer under mål 15).

Enligt sametingslagen ska Sametinget informera om samiska förhållanden. **Samiskt informationscentrum** vid Sametinget har som uppdrag att öka människors kunskaper om samer och samisk kultur. I uppdraget ingår bland annat att svara på frågor, initiera och medverka vid arrangemang och kampanjer. Syftet är öka tillgången på information, göra den lättillgänglig och på alla sätt främja informationen om det samiska i samhället. Genom

informationsspridning om samiska värderingar bidrar Sametinget till ökad medvetenhet om de hållbara alternativ som samisk livsmedelsproduktion och näringar utgör. Genom Eallinbiras kommunicerar vi sätt att leva och verka utifrån livsstilar i harmoni med naturen.

Behov och utmaningar

Trots utökat deltagande och gehör för samiska behov och intressen i samhällsplaneringsprocesser har Sametinget fortfarande ett begränsat utrymme på övergripande nivå att sätta prioriteringar för hur marker och resurser ska nyttjas och förvaltas.

En utmaning är att kommunicera, sprida information om vår verksamhet till den svenska och samiska allmänheten. Sametinget skulle kunna genomföra särskilda insatser med fokus på hållbara livsstilar i harmoni med naturen utifrån samiska värderingar och levnadssätt.

Sametingets påverkansgrad

Även om Sametinget har begränsad rådighet över markanvändningsfrågor och produktionsresurser ser vi en ökad efterfrågan från andra myndigheter av vår medverkan i processer som rör samhällsplanering och markanvändning. Med stöd av rekommendationer från internationella samarbetsorgan såsom FN, Europarådet och OECD kan vi öka vår påverkan. Genom Samiskt informationscentrum och utökad kommunikering av Eallinbiras har vi ytterligare verktyg att påverka.

Vida omedelbara åtgärder för att bekämpa klimatförändringarna och dess konsekvenser

Samerna, liksom andra urfolk påverkas allvarligt av klimatförändringarna eftersom vår kultur och ekonomiska överlevnad är direkt beroende av naturen. Sametinget arbetar för resiliens hos samiska näringar och kultur att möta konsekvenserna av klimatförändringarna och för att samiska behov beaktas i det nationella klimatarbetet.

Delmål 13.1

Stärka motståndskraften mot och förmågan till anpassning till klimatrelaterade faror och naturkatastrofer i alla länder.

Delmål 13.2

Integrera klimatåtgärder i politik, strategier och planering på nationell nivå.

Delmål 13.3

Förbättra utbildningen, medvetenheten och den mänskliga och institutionella kapaciteten vad gäller begränsning av klimatförändringarna, klimatanpassning, begränsning av klimatförändringarnas konsekvenser samt tidig varning.

Bakgrund

Urfolk saknar ofta resurser för att anpassa sig till klimatförändringarna och riskerar att hamna i en mycket utsatt situation. Denna risk är en realitet även för det samiska folket. Eftersom klimatförändringarna har stor påverkan på samisk kultur, näringar och markanvändning har klimatfrågorna hög prioritet hos Sametinget.

Sametingets arbete

Sametinget jobbar utifrån ett helhetsperspektiv och de prioriterade åtgärderna för klimatanpassning synkroniserar med vårt arbete med miljö kvalitetsmålen, den strategiska planen för biologisk mångfald (de s.k. Aichimålen) och Agenda 2030.

Klimatarbetet utgår från vår **klimatstrategi** och **handlingsplan för klimatanpassning**. Hittills har Sametingets klimatarbete haft ett fokus på klimatanpassningsfrågor. Sametinget arbetar utifrån **förordning (2018:1428) om myndigheters klimatanpassningsarbete** och ingår i **myndighetsnätverk för klimatanpassning**. Sametingets område som myndighet är brett och vi bevakar ett stort geografiskt område vilket gör att det finns synergier med många andra myndigheters klimatanpassningsarbete t.ex. Skogsstyrelsen, länsstyrelserna, Riksantikvarieämbetet. Sametinget har sedan 2018 arbetat tillsammans med länsstyrelserna inom renskötselområdet för att samebyar ska kunna ta fram **klimat- och sårbarhetsanalyser samt handlingsplaner för klimatanpassning**.

Framför allt har Sametinget en tät samverkan med SMHI och har under 2019 drivit projektet **”Renbruksplan-klimatfaktorer”** i syftet att främja tvärsektorielt samarbete med andra aktörer och få större möjlighet att bedöma helheten för renskötseln utifrån klimat och

kumulativa effekter (omvärldsfaktorer). Sametinget har även, med projektmedel från SMHI genomfört gemensamma pilotprojekt med flera samebyar för att ta fram **lokala klimatanpassningsplaner**.

Under 2020 gjorde Sametinget en **klimatutredning** där vår roll och möjligheter att påverka nationellt och internationellt klimatarbete har analyserats. I utredningen lyfts bland annat ett större ansvar för Sametinget som kunskaps- och forskningsförmedlare samt en ökad roll i det nationella genomförandet av Parisavtalet.

På global nivå ingår representanter från Sametinget som experter för urfolksfrågor i **Sveriges delegation** vid internationella förhandlingsmöten inom ramen för klimatkonventionen. Framför allt bevakar Sametinget frågor inom **plattformen för urfolk och lokala samhällen** (Local Communities and Indigenous Peoples Platform) och dess tillhörande arbetsgrupp (Facilitative Working Group) som Sametinget varit med och etablerat.

Behov och utmaningar

Árbediehtu, som är avgörande för samisk resiliens, tas inte tillvara i tillräcklig utsträckning i beslut om klimatåtgärder och förvaltning av natur och naturresurser och tillmäts inte samma betydelse som vetenskaplig kunskap.

Sametingets roll i det övergripande klimatarbetet vad gäller utformning av strategier, prioriteringar och genomförande av Parisavtalet är begränsad. Utan samiska perspektiv i Regeringens vision att utveckla ett långsiktigt hållbart och robust samhälle som aktivt möter klimatförändringarna fångas inte eventuella målkonflikter upp. Därtill finns exempel på klimatsatsningar och åtgärder som skapar negativa följder för samisk markanvändning. Sametinget och berörda samer måste på ett tydligare sätt få medverka i beslut som rör klimatförändring, klimatanpassning samt i olika utbyggnader och exploateringar som sker i Sápmi.

Det behövs mer kunskap och kartläggningar om på vilket sätt samiska näringar kan bidra till Sveriges genomförande av nationella och globala klimatmål och åtaganden.

Sametingets påverkansgrad

Miljö- och klimatfrågor är utspridda på flera myndigheter med utpekat ansvar för särskilda sektorer som hav och vatten, samhällsplanering, jordbruk, skog, djur och natur. Sametinget arbetar med samtliga frågor och bevakar dessutom ett stort geografiskt område och har på så sett ett helhetsperspektiv som många saknar. Klimatfrågor och klimatrelaterade plattformar kan användas för att få ökat genomslag för samiska frågor.

Sametinget saknar formellt ansvar i miljömålssystemet och har utöver klimatanpassningsfrågor inget särskilt uppdrag i regleringsbrev eller andra styrdokument att arbeta med klimatfrågor generellt eller utifrån klimatkonventionen och genomförande av Parisavtalet. Vi har inte heller särskild finansiering för klimatarbete.

Skydda, återställa och främja ett hållbart nyttjande av landbaserade ekosystem, hållbart bruka skogar, bekämpa ökenspridning, hejda och vrida tillbaka markförstörelsen samt hejda förlusten av biologisk mångfald

I det samiska landskapsperspektivet hänger naturen och det naturen levererar tätt ihop med människan och hennes sociala och kulturella sammanhang. Sametinget arbetar för ett ökat samiskt inflytande över förvaltning av natur och biologisk mångfald där árbediehtu erkänns som en viktig kunskapskälla.

Delmål 15.1

Till 2020 bevara, återställa och hållbart använda ekosystem på land och i sötvatten och deras ekosystemtjänster, särskilt skogar, våtmarker, berg och torra områden, i enlighet med de skyldigheter som anges i internationella överenskommelser.

Delmål 15.2

Till 2020 främja genomförandet av hållbart brukande av alla typer av skogar, stoppa avskogningen, återställa utarmade skogar och kraftigt öka nybeskogningen och återbeskogningen i hela världen.

Delmål 15.4

Senast 2030 säkerställa att bevara bergsekosystemen, inklusive deras biologiska mångfald, i syfte att öka deras förmåga att producera nytta som behövs för en hållbar utveckling.

Delmål 15.5

Vidta omedelbara och betydande åtgärder för att minska förstörelsen av naturliga livsmiljöer, hejda förlusten av biologisk mångfald och senast 2020 skydda och förebygga utrotning av hotade arter.

Delmål 15.8

Senast 2020 införa åtgärder för att förhindra införseln av invasiva främmande arter och avsevärt minska deras påverkan på land- och vattnekosystem samt kontrollera eller utrota prioriterade arter.

Delmål 15.9

Senast 2020 integrera ekosystemens och den biologiska mångfaldens värden i nationella och lokala planerings- och utvecklingsprocesser, strategier för fattigdomsminskning samt räkenskaper.

Sametingets arbete

Det svenska genomförandet av dessa delmål utgår från **Konventionen om biologisk mångfald (CBD)** och de nationella **miljökvalitetsmålen**. Sametinget har ett aktivt arbete

med flera av miljö kvalitetsmålen med huvudfokus på målet om *Storslagen fjällmiljö* där vi tillsammans med Naturvårdsverket tagit fram en strategi med förslag för ytterligare insatser. Eftersom renskötseln och samisk markanvändning bidrar till att uppfylla även andra miljömål såsom *Levande skogar*, *Myllrande våtmarker* och *Ett rikt djur- och växtliv* har Sametinget begärt att få ett utökat ansvar inom miljömålssystemet och ingå i miljömålsrådet. Vi har även **föreslagit införande av nya etappmål** för att öka rollen av árbediehtu i svensk naturförvaltning.

Sametinget arbetar aktivt globalt och nationellt med Konventionen om biologisk mångfald (CBD) – framför allt för genomförande av artiklarna 8(j) och 10(c). Inom dessa frågor har vi ett tätt utbyte och samarbete med miljödepartementet, Naturvårdsverket och urfolksorganisationer inom Arktis. Sametinget deltar i svenska delegationen vid förhandlingsmöten och påverkar även arbetet inom EU och bidrar till pågående globala processer att ta fram nya globala mål inom ramen för konventionen och stärka urfolks deltagande i konventionens genomförande.

I frågor om inrättande och förvaltning av skyddade områden såsom naturreservat och nationalparker har Sametingets roll och inflytande ökat. Sametinget har en tät samverkan med Naturvårdsverket och länsstyrelserna och har haft inflytande över framtagande av vägledningar och processer för bildande av naturreservat och nationalparker.

Sametinget arbetar med bl.a. informationsinsatser kring grön infrastruktur och ekosystemtjänster och bevakar även arbetet i det vetenskapliga rådet för biologisk mångfald. Vi förvaltar även **markanvändningsdatabaserna i Renmark och RenGis** samt samebyarnas **renbruksplaner**. Genom arbetet med renbruksplaner – där biologisk mångfald och samisk markanvändning är centrala aspekter – ökar samebyarnas inflytande i samråd med externa aktörer.

Behov och utmaningar

Lokal kunskap, förvaltning och förankring av beslut är grundläggande för att skydda och hållbart nyttja biologisk mångfald och ekosystem. Inom svensk miljö- och naturförvaltning fattas beslut främst utifrån vetenskap och forskning. Utökat utrymme behöver ges till árbediehtu och de kunskapsbärare som vistas i naturen och erfar förändringar över lång och kort tid. Förvaltningsmodeller och beslutsunderlag måste utgå från bästa tillgängliga kunskap och vara adaptiv till lokala och regionala förutsättningar och behov.

Väl fungerande samiska näringar är i sig själva en indikator, en värde mätare, på ett välmående sammanhållet och ekologiskt stabilt landskap. Renskötseln är ett viktigt bidrag till Sveriges miljö- och naturvårdsarbete bland annat genom att vara en indikator för sammanhållna landskaps tillstånd. En välmående och fungerande renskötsel innebär ett sammanhållet och ekologiskt stabilt landskap. Det finns en outnyttjad potential i de samiska näringarna vad gäller inventering, insamling av data, beslutsunderlag.

Sametinget ser att det finns flera övergripande målkonflikter mellan olika politiska prioriteringar och ambitioner på nationell nivå. Att Sverige ska vara världens första fossilfria välfärdsland och behålla och förstärka sin position som EU:s ledande gruvland är svåra att

förena med flera av miljökvalitetsmålen och åtaganden om skydd och hållbart nyttjande av biologisk mångfald.

Sametingets påverkansgrad

Sametinget har ett stort och aktivt deltagande i nationella och internationella forum och processer för skydd, bevarande och hållbart nyttjande av biologisk mångfald. Sametingets mandat som ansvarig myndighet för rennäringen – som är central för att bevara och långsiktigt hållbart använda ekosystemtjänster i skogar, våtmarker, berg – ger oss en tydlig roll i arbetet. Goda kontakter med ansvarigt departement och sektorsmyndigheter gör att vi involveras och kan påverka arbete på nationell nivå. Frågorna har en hög politisk prioritet och goda ekonomiska och personella resurser.

Främja fredliga och inkluderande samhällen för hållbar utveckling, tillhandahålla tillgång till rättvisa för alla samt bygga upp effektiva, och inkluderande institutioner med ansvarsutkrävande på alla nivåer

Sametinget är den högsta representativa institutionen för det samiska folket och arbetar för att det samiska folket och dess rättigheter inkluderas och respekteras i beslutsfattande på alla nivåer i samhället.

Delmål 16.6

Bygga upp effektiva och transparenta institutioner med ansvarsutkrävande på alla nivåer.

Delmål 16.7

Säkerställa ett lyhört, inkluderande, deltagandebaserat och representativt beslutsfattande på alla nivåer.

Delmål 16.10

Säkerställa allmän tillgång till information och skydda grundläggande friheter, i enlighet med nationell lagstiftning och internationella avtal.

Bakgrund

Målet kan förstås ur ett internt och externt perspektiv: hur Sametinget bedriver sin verksamhet och uppfyller delmålen i förhållande till det samiska folket respektive hur det svenska samhället uppfyller målen i förhållande till Sametinget och det samiska folket.

Sametingets arbete

Sametinget, liksom andra myndigheter styrs av offentlighetsregler (om offentlighet och sekretess, personuppgifter, förvaltning). Därtill regleras Sametingets verksamhet – liksom riksdag och kommuner (folkstyrda institutioner) av principer om transparens, deltagande och ansvarsutkrävande. Sametingets politiska verksamhet, val och plenum regleras genom Sametingsordningen. Sametingets plenum är öppna för allmänheten och handlingar och protokoll tillgängliggörs på Sametingets hemsida.

Sametinget arbetar för ökad tillgänglighet för funktionsnedsatta att ta del av information på vår hemsida (talande webb). Vi har även initierat ett arbete med vägledning för hur Sametinget säkerställer deltagande från samiska samhället i sitt arbete och beslutsfattande (konsultationsordning för Sametinget med andra samiska organisationer och civilsamhälle). Sametinget arbetar för stärkande av Sametinget som institution med ökat ansvar i frågor som berör det samiska folket. Sametinget har bland annat hemställt om ansvar som statistikansvarig myndighet, samordningsansvar³⁰ för frågor inom CBD, förvaltningsansvar för samiskt kulturarv och arkivfrågor, medlem i miljömålsrådet.

³⁰ Fokalpunksansvar som det kallas enligt konventionen om biologisk mångfald

Det är centralt att påverka hur andra institutioner och det svenska samhället och det internationella samfundet inkluderar det samiska folket. Sametingets pågående samverkan med andra myndigheter och hur samiska perspektiv och rättigheter beaktas inom deras verksamhet syftar till att öka samisk delaktighet.

Det finns vissa regelverk om tagits fram för att säkerställa ett lyhört, inkluderande, deltagandebaserat och representativt beslutsfattande vad gäller den samiska befolkningen. **Minoritetslagen** och förslag till **lag om konsultation med det samiska folket** är två exempel.

Behov och utmaningar

Sametinget är en förhållandevis ny institution som är unik i sitt slag genom kombinationen av myndighet och folkvalt organ. Detta medför otydligheter i roll och ansvarsfördelning för Sametinget som förvaltningsorgan under regeringen och samtidigt politisk företrädare för det samiska folket. Roller som inte alltid går att förena och som försvårar effektivt självbestämmande. Strukturen är uppbyggd utifrån svenska modeller för kommuner och myndigheter överensstämmer inte med samiska normer för exempelvis beslutsfattande.

Det finns behov av att stärka Sametinget som institution – både genom ett stärkt politiskt mandat, samt genom utökat förvaltnings/myndighetsansvar.

Internt finns behov av ytterligare åtgärder för att stärka det samiska folkets och samiska organisationers delaktighet i Sametingets verksamhet. En fråga som prioriteras högt är att öka valdeltagandet och intresset för Sametingets politiska verksamhet. Även ökat deltagande av ungdomar, ökad transparens och ansvarsutkrävande, förbättrad spridning av information och kommunikation – på samtliga samiska språk – är områden i behov av insatser.

Sametingets påverkansgrad

Sametinget har stor rådighet över de frågor och regelverk som reglerar Sametingets förhållande till det samiska folket inklusive specifika ramverk som reglerar Sametingets interna och externa verksamhet (Sametingslagen, Förordning med instruktion, Konsultationsordning och sametingsval). När det gäller de övergripande nationella regelverk som gäller alla myndigheter offentlighet och sekretess m.m. har Sametinget en lägre påverkansgrad.

Sametingets avsaknad av egna medel och möjlighet att fritt fördela användningen av medel begränsar våra möjligheter till egna prioriteringar.

Stärka genomförandemedlen och revitalisera det globala partnerskapet för hållbar utveckling

Sametinget ser delmålen, med fokus på partnerskap och samarbete som verktyg och metod för att genomföra övriga mål. Sametinget vill arbeta aktivt på nationell och internationell nivå genom partnerskap och samarbete med olika aktörer.

Delmål 17.16

Stärka det globala partnerskapet för hållbar utveckling och komplettera det med partnerskap mellan flera parter som mobiliserar och utbyter kunskap, expertis, teknik och finansiella resurser, för att bidra till att målen för hållbar utveckling nås i alla länder, i synnerhet utvecklingsländer

Delmål 17.17

Uppmuntra och främja effektiva offentliga och offentlig-privata partnerskap samt partnerskap inom det civila samhället vilka bygger på erfarenheterna från andra partnerskap och deras finansieringsstrategier

Bakgrund

Civilsamhällets medverkan och engagemang är en viktig grundsten i ett demokratiskt samhälle, inte minst utifrån det samiska samhällets traditionella lokala grundstruktur.

Sametingets arbete

Sametinget försöker att anta ett inkluderande förhållningssätt och arbeta i partnerskap med flera sektorer, inklusive akademi, forskning, vetenskap, näringsliv, myndigheter och civilsamhälle – både på nationell och internationell nivå. Sametinget arbetar för främjande av samiska institutioner och förbättrade interna rutiner för ökat deltagande från det samiska civilsamhället i Sametingets arbete.

Sametinget deltar i en rad regionala och internationella samarbetsorgan och plattformar såsom OECD, Nordiska rådet, Barentssamarbetet och har ett aktivt utbyte med samiska institutioner. Genom deltagande i olika urfolkssammanslutningar inom FN-systemet och andra kontakter samarbetar Sametinget med urfolk från hela världen. Från vårt perspektiv är en central del för att åstadkomma stärkt samarbete och partnerskap på internationell nivå att ge urfolks representativa institutioner möjlighet till utökat deltagande inom FN och andra globala och regionala samarbeten.

Behov och utmaningar

Det finns en rad intressanta och relevanta partnerskap, plattformar och forum där Sametinget, på grund av begränsade resurser inte har möjlighet att delta. När det gäller privat sektor och näringslivet samt forskning är detta område där Sametinget ser möjligheter att stärka sitt nätverk och samarbete.

EU:s beslut och politik påverkar det samiska samhället både direkt och indirekt. Sametinget ser ett behov av att utveckla Sametingets samarbete med EU:s olika institutioner för att öka det samiska folkets inflytande inom EU. Detta genom att stärka befintliga kontakter och skapa nya nätverk mellan Sametinget och EU:s institutioner. Sametinget ser även att samarbetet med övriga Sameting och andra samiska institutioner kring EU-relaterade frågor behöver utvecklas för att framgångsrikt och effektivt kunna driva gemensamma och gränsöverskridande frågor av betydelse för det samiska folket.

Sametingets påverkansgrad

Sametinget har ett brett kontaktnätverk och samarbete med en rad olika aktörer vilket gör att vi kan vara delaktiga på flera olika nivåer och inom olika sakfrågor.

Sametinget har i nuläget begränsad möjlighet att direkt påverka beslut som fattas på EU-nivå. Även indirekt, genom Sverige som medlemsstat har Sametinget begränsade möjligheter att tillvarata samiska intressen.

3. SAMMANFATTANDE SLUTSATSER

Utifrån kapitel två har vi gjort en s.k. SWOT-analys för att identifiera styrkor, svagheter (interna faktorer), möjligheter och utmaningar (externa faktorer)

Styrkor

- Som samisk organisation har vi erfarenheter och kunskap om hållbara levnadssätt
- Sametinget har en bredd i sin verksamhet som ger en god överblick över och insyn i flera områden
- Som ansvarig myndighet för samiska näringar arbetar vi med uthålliga och anpassningsbara näringar med långsiktig ekologisk hållbarhet genom egna råvaror och traditionella produktionsmetoder
- Sametinget representerar en mångfald av kultur, traditioner och språk
- Sametinget har ett aktivt deltagande och tydliga mandat i centrala internationella och nationella processer som har betydelse för hållbarhetsmålen t.ex. konventionen om biologisk mångfald, jämställdhetsintegrering, minoritetsförvaltning
- Det finns en hög ambition och engagemang hos Sametingets politiker och tjänstemän till positiv förändring på miljöområdet och inom sociala frågor
- Sametinget har ett brett nätverk av aktörer inom relevanta sektorer (offentlig sektor, civilsamhället, forskning, media)
- Sametinget driver projekt och arbete på gräsrotsnivå med bottom-up-perspektiv och har etablerade kanaler att nå ut till den samiska befolkningen

Svagheter

- Sametinget har ett begränsat inflytande över produktionsresurser
- Samisk näringsverksamhet bedrivs oftast i liten skala (i ekonomisk omsättning och personal) vilket leder till marginalisering av samiskt näringsliv på regional och nationell nivå
- De geografiska förhållanden – landsbygd, långa avstånd, begränsad infrastruktur – inom vilka Sametinget verkar är resurskrävande (personellt, tidsmässigt och ekonomiskt)
- Avsaknaden av data, underlag, statistik om den samiska befolkningens situation utifrån hållbarhetsmålen medför svårigheter att identifiera lämpliga insatser och följa upp förändringar över tid
- Inom vissa politikområden av betydelse för Sametingets arbete med hållbarhetsmålen har Sametinget ett begränsat mandat och myndighets-/förvaltningsansvar
- Det sker en successiv utvidgning av Sametingets mandat där nya uppgifter tillkommer men resurser och kapacitet (finansiella och personella) ökar inte i motsvarande utsträckning
- Det saknas stödjande allianser

Möjligheter

- Sametinget kan genomföra kommunikationssatsningar och kunskapshöjande insatser. Dels genom att sprida och stärka kunskapen om samiska näringar och samisk kultur, samiska rättigheter hos majoritetsbefolkningen och inom svensk

förvaltning. Men även för att öka kunskapen om Agenda 2030 och hållbarhetsmålen hos den samiska befolkningen

- Samtinget kan stötta samiskt näringsliv och branschorganisationer, bland annat genom OECDs rekommendationer om samiskt näringsliv
- Sametinget kan förmedla goda exempel från hållbarhetsarbete (t.ex. Eallinbiras, Renbruksplaner)
- Sametinget kan stärka sitt deltagande i och inflytande över internationella och nationella processer
- Sametinget kan bli bättre på att använda sig av internationella ramverk, människorättsinstrument och rekommendationer som verktyg i genomförandearbetet
- Sametinget kan öka dialog och samverka med regioner och andra myndigheter
- Processer med tydligt fokus på samiska frågor: konsultationsordning, nordisk samekonvention, sanningskommission, stärkt minoritetspolitik kan öka Sametingets inflytande i beslutsprocesser

Utmaningar

- Som en minoritet är det en extra utmaning att kommunicera samiska frågor som politiskt relevanta för majoritetssamhället
- Samiska frågor är ofta osynliggjorda och den omfattande okunskapen leder till ett lågt intresse hos allmänheten och beslutsfattare
- Bristen på handling och politiskt ansvarstagande och tillhandahållande av lösningar har ökat intressekonflikter mellan samer och andra grupper i samhället vilket gör att samiska frågor uppfattas som konfliktfyllda och obekväma att hantera
- Omvärldens bristande kunskap om samiska samhället gör att det är tidskrävande och omständligt att driva samiska frågor framåt
- Diskussioner om samiska frågor förs inte sektorsövergripande mellan departement, myndigheter och tjänstemän utan behandlas oftast i stuprör.
- Mediabevakning och debatten om samiska frågor är förenklad och ger en mycket begränsad bild av det samiska folkets verklighet
- Det finns inbördes målkonflikter mellan målen i Agenda 2030 men också målkonflikter mellan regeringens tolkning och genomförande av målen och Sametingets uppdrag och samiska intressen.
- Projekt och program för finansiering och annat stöd är inte anpassade för samiska förutsättningar och tar inte samiska intressen i beaktande
- Sametinget har begränsat inflytande över centrala frågor på regional och nationell nivå såsom energi- och tillväxtpolitik, markanvändningsprioriteringar. Sametinget konsulteras inte vid framtagande av strategier, handlingsplaner på övergripande nivå som avgör prioriteringar och satsningar för långsiktigt arbete. Det saknas en tydlig struktur för hur/när Sametinget, samiska företrädare ska och bör involveras i olika beslutsprocesser
- Sametinget saknar förvaltningsansvar och mandat för centrala frågor som berör det samiska folket (datainsamling, hälsa, utbildning, kulturarv)

4. INSATSOMRÅDEN FÖR FORTSATT ARBETE

Detta avsnitt identifierar behov och lämnar förslag på insatser för Sametingets vidare arbete med Agenda 2030 och genomförande av de utpekade delmålen. Förslagen riktar sig till hela Sametingets verksamhet (politik och kansli).

Integrering av hållbarhetsmålen i interna styrdokument

Som nämnts ovan vägleds Sametingets arbete med hållbarhetsmålen av våra politiska handlingsprogram och andra interna styrdokument. Även om hållbarhetsfrågor utifrån sociala, miljömässiga och ekonomiska aspekter till viss del behandlas inom dessa styrdokument har de flesta tagits fram innan Agenda 2030 kom till. Politiska handlingsprogram och andra interna styrdokument kan ses över och tydligare integrera och förankra Sametingets hållbarhetsarbete inom våra olika verksamhetsområden.

Ökat deltagande och inflytande i nationellt genomförandearbete

Utifrån samernas ställning som urfolk är det en självklarhet att Sametinget ska ha inflytande över Sveriges nationella arbete med Agenda 2030. Vi identifierar flera möjligheter för Sametinget att inta en större roll i det nationella genomförandearbetet

Inkludera samiska perspektiv i regeringens handlingsplan

Varken Sametinget eller samiska perspektiv lyfts i de fokusområden med åtgärder som presenteras i regeringens handlingsplan för 2018-2020. I handlingsplanens avsnitt som redogör för hur regeringens politik driver på omställningen till ett hållbart samhälle påtalas i anslutning till mål 16 om inkluderande samhällen att regeringen har höjt ambitionsnivån för att främja det samiska folkets möjligheter att behålla och utveckla sitt kultur- och samfundsliv och tillfört ytterligare medel till Sametinget.

För att Regeringens framtida handlingsplaner för genomförande av Agenda 2030 ska inkludera samiska perspektiv och insatser inom det samepolitiska området kan Sametinget

- lämna förslag på innehåll till kommande handlingsplaner
- ta fram en samisk handlingsplan för de åtgärder som är nödvändiga för ett genomförande av agendan ur ett samiskt perspektiv.
- lyfta frågan med ansvariga departement och identifiera en process för hur Sametinget konsulteras vid framtagande av kommande handlingsplaner
- ges i uppdrag att lämna förslag kring hur inkludering av samiska perspektiv, rättigheter, värderingar, kultur, näringar, árbediehtu osv. säkerställs i det nationella genomförandearbetet.

Utökad myndighetssamverkan genom medverkan i GD-forum

Svenska myndigheter samverkar kring arbetet med hållbarhetsmålen inom ramen för GD-Forum (generaldirektörsforum) som sedan mars 2020 samordnas av Folkhälsomyndigheten.³¹ Genom denna plattform strävar myndigheterna efter att integrera social, ekonomisk och miljömässig hållbarhet i den statliga verksamheten utifrån sina

³¹ <https://www.folkhalsomyndigheten.se/gd-forum-agenda-2030/om-oss/>

kärnuppdrag. Som en del i arbete har forumet tagit fram en avsiktsförklaring, samverkansplan och hållbarhetsbarometer. Sametinget kan medverka i detta arbete och på så sätt utbyta erfarenheter och stärka samverkan med andra myndigheter i genomförandearbetet.

Utökat myndighetsansvar och regeringsuppdrag

I nuläget har Sametinget endast ett åiterrapporteringskrav kring Agenda 2030 i fråga om traditionell kunskap. Sametinget har hittills inte heller haft något regeringsuppdrag kring Agenda 2020. Även om Sametinget har möjlighet att arbeta med Agenda 2030 utifrån egna initiativ skulle bredare ansvar för det nationella genomförandearbetet i Sametingets regleringsbrev och tilldelning av specifik(a) regeringsuppdrag

- synliggöra Sametingets verksamhet och bättre ta tillvara våra bidrag till målens genomförande
- ge Sametinget en tyngre roll i det nationella genomförandearbetet och därigenom öka Sametingets delaktighet och inflytande
- ge Sametinget resurser att arbeta intensivare med identifierade delmål

Framtagande av indikatorer och åtgärder för datainsamling är två centrala områden som Sametinget skulle kunna utreda inom ramen för regeringsuppdrag. Förslag på teman för särskilda uppdrag lyfts även under rubrikerna *Inkludera samiska perspektiv i regeringens handlingsplan* och *Information och kunskapshöjande insatser*.

Indikatorer

I nuläget saknas indikatorer som är särskilt framtagna för att följa upp hållbarhetsmålen genomförande ur ett samiskt perspektiv. Om det finns behov av bättre indikatorer skulle Sametinget tillsammans med annan lämplig myndighet kunna ges i uppdrag att komplettera befintliga nationella indikatorer som används i Agenda 2030-arbetet med indikatorer som är anpassade till samiska förhållanden.

Statistik och datainsamling

Det saknas tillräcklig data och underlag om den samiska befolkningens ekonomiska, sociala och kulturella situation i förhållande till hållbarhetsmålen genomförande. Det finns ett behov att öka kunskapen om samernas situation, vilket skulle kunna göras genom insamling, sammanställning och analys av data/uppgifter. Detta förutsätter förankring och samtycke från de som berörs, tydliga etiska och juridiska ramar för användning, hantering och spridning samt tekniska och andra resurser.

För vissa av hållbarhetsmålen finns omfattande kunskap som inte tas om hand. Samer som vistas regelbundet i naturen, renskötare, jägare, fiskare m.m. kan tidigt observera olika förändringar kopplade till bl.a. natur- miljö- och klimatfrågor. Detta innebär att vi lågt räknat har minst två tusen fältexperter på halva Sveriges yta. Former saknas för hur denna kunskap kan samlas, analyseras och användas med kunskapsbärarnas samtycke i genomförandearbetet.

Ökat deltagande i globalt genomförandearbete

Det globala arbetet med Agenda 2030 följs upp årligen följs vid högnivåmötet High Level Political Forum (HLPF). Vid detta möte sker en tematisk granskning av utvalda mål. Det sker också en frivillig rapportering (voluntary review) där olika stater kan presentera statusen för

genomförandet på nationell nivå. För urfolk finns forumet Indigenous Peoples Major Group (IPMG) som följer genomförandet av hållbarhetsmålen ur ett urfolksperspektiv.

Sametinget har hittills inte deltagit i det globala arbetet men bevakar det internationella genomförandearbetet och deltar vid behov i urfolkens major group, på HLPF och andra relevanta internationella möten. Sametinget deltar även i andra forum som arbetar med hållbarhetsmålen: Nordiska Rådet, Barentssamarbetet, OECD.

Stärkt samiskt och arktiskt samarbete

Samerna är ett folk i fyra länder. Därför är det viktigt att det finns ett samarbete inom Sápmi kring hållbarhetsfrågor med samiska organisationer, nätverk och institutioner. Omvärldens intresse för Arktis har ökat de senaste åren och sätter centrala hållbarhetsfrågor (bl.a. miljö, klimat, infrastruktur, ekonomisk utveckling och utvinning av naturresurser) i fokus.

Sametinget kan bjuda in till dialog och samarbete kring gemensam strategisk inriktning och hållning med urfolk inom regionen.

Information och kunskapshöjande insatser

Som konstaterats ovan osynliggörs samiska frågor och perspektiv i regeringens och myndigheters genomförandearbete. Detta beror till stor del på utbredd okunskap om det samiska folkets kultur, historia och rättigheter hos myndigheter och beslutsfattare.

Vi behöver samla den kunskap som finns, tillgängliggöra den och bli bättre på att kommunicera hur vi samer kan vara vägvisare för den nya tiden och ett hållbart samhälle. Sametinget behöver sprida kunskap till flera olika aktörer om Sametingets (den samiska kulturen och näringarnas) betydelse för att nå hållbarhetsmålen. Det behövs även ökad kunskap om samiska rättigheter och hur rättighetsperspektivet spelar en avgörande roll för att uppfylla hållbarhetsmålen.

Sametinget kan genomföra kunskapshöjande insatser – exempelvis genom webinarium/seminarium/föreläsningar – gentemot myndigheter och offentlig sektor om Sametingets verksamhet och samiska rättigheter. Vi kan också genomföra kunskapshöjande insatser gentemot den samiska allmänheten och civilsamhället om Agenda 2030 och hållbarhetsmålen, varför de är relevanta för det samiska samhället och hur Sametinget arbetar med målen och hållbarhetsfrågor.

Ovanstående insatser skulle även kunna lämnas som särskilt regeringsuppdrag. Där Sametinget får i uppgift att utbilda personal inom t.ex. offentlig förvaltning om samiska frågor (inklusive kultur, näringar, rättigheter. (Uppsala universitet har haft ett liknande uppdrag om utbildning om mänskliga rättigheter.)

Säkerställande av resurser

Sametinget vill ta ett större ansvar för utvecklingen av Agenda 2030. Med nuvarande arbetsbelastning och resurstilldelning kan inte Sametinget helt och fullt uppfylla sin lagstadgade roll och samtidigt bevaka och främja arbetet med Agenda 2030. För att Sametinget ska kunna utföra både sitt politiska uppdrag och sitt myndighetsuppdrag att ta tillvara det samiska folkets intressen samtidigt som Sametinget kan vara ett stort stöd i Sveriges åtaganden till Agenda 2030 krävs en förstärkning av personalresurser.

Internt finns även ett behov av kunskapshöjande insatser om Agenda 2030 och kopplingar mellan hållbarhetsmålen och mänskliga rättigheter. Projektet Indigenous Navigator tillhandahåller verktyg av och för urfolk som Sametinget kan använda sig av för att synliggöra och följa upp hållbarhetsmålen utifrån ett rättighetsperspektiv.